

Tallinna Ülikool  
Filoloogiateaduskond  
Üld- ja rakenduslingvistika õppetool

Ebe Pilt

**EESTI TEADUSTE AKADEEMIA VEEBISAIDI UUENDAMINE,  
TEGEVUSKESKKONNA JA SIHTGRUPI ANALÜÜS**

Praktiline projekt

Magistritöö

Juhendaja lektor Heidi Meier

Tallinn 2005

## SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	3
1. KOMMUNIKATSIOONI ARENGUST	5
1.1. Suhtlustavatest kaasaegsete kommunikatsioonitrendideni	5
1.2. Võrguühiskond	8
2. ÜLEVAADE VEEBISAIDI KOOSTAMISE REEGLITEST	11
2.1. Rusikareglid	11
2.2. Küberõigus	13
2.3. Avaliku teabe seadusest	15
3. SIHTGRUPI ANALÜÜS	17
3.1. Auditooriumide areng	17
3.2. Kaasaegsed auditooriumid	17
3.3. Sihtgrupid veebis	18
4. INFOARHITEKTUUR VEEBIS	19
4.1. Infoarhitektuuri struktuur	19
4.2. Infoarhitektuuri teostusprotsess	21
4.3. Taustauuringud ja infoarhitektuuri strateegia veebis	21
4.4. Sisuarhitektuuri mudel	23
4.5. Veebisaidi vormingumudel	25
4.6. Mudeli ellurakendamine ja veebisaidi administreerimine	30
5. PRAKTILINE PROJEKT	31
5.1. Akadeemia veebisaidi eesmärk ja strateegia	31
5.2. Tegevusruumi analüüs	33
5.3. Akadeemia veebisaidi sihtgrupi analüüs	35
5.4. Akadeemia veebisaidi sisuarhitektuur	37
5.5. Akadeemia veebisaidi vorming	39
KOKKUVÕTE	40
KASUTATUD KIRJANDUS	42
SUMMARY	44
LISAD	46
Lisa 1. Akadeemia eestikeelse veebisaidi sisuarhitektuur	
Lisa 2. Veebimoodul AKADEEMIA	
Lisa 3. Veebimoodul LIIKMESKOND	
Lisa 4. Veebimoodul ALUSDOKUMENDID	
Lisa 5. Veebimoodul TEGEVUS	
Lisa 6. Veebimoodul VÄLISSUHTED	

## **SISSEJUHATUS**

Veebisaidid on tänapäevaks kujunenud suurteks ja mahukateks ning keerulise ülesehitusega infoallikateks. Arengud veebipõhises kommunikatsioonis on olnud väga kiired. Täiustunud on tehnilised vahendid ning välja on kujunenud nn heade tavade reeglistik, mida veebi üles ehitades ning seda kasutades arvestatakse. Professionaalsemaks on muutunud ka veebimeistrid, kes tänaseks päevaks väljakujunenud veebikommunikatsiooni häid tavasid oma töös rakendavad ning neid ka edasi arendavad. Võrreldes veebi algusaastatega, on oma infovajadustest oluliselt teadlikumad ka veebikasutajad. Nende ootused on suuremad ja infootsikäitumine üha nõudlikum – töötlemata informatsiooni ei andestata ning korraldamata veebisait võib seetõttu organisatsiooni mainet või usaldusväärust oluliselt kahjustada.

Eesti Teaduste Akadeemia hetkel toimiv veebisait loodi 1997. aastal ning aastaks 2005 on see nii sisuliselt kui ka vorminguliselt vananenud, info uuendamine ja veebisaidi kui terviku arendamine on siiani olnud keeruline. Uute materjalide lisamine on saidi esilehekülje ülekoormanud ning infoliiaseks muutnud. Lisaks puuduvad veebisaidil kaasaegsetele nõudmistele vastavad navigatsioonivahendid. Uue veebisaidi loomise eesmärgiks on sisuliselt ja vorminguliselt tervikliku veebilahenduse väljaarendamine vastavalt kaasaegsetele veebisaitide puudutavatele reeglitele. Praktilise projekti käigus luuakse uus ja kaasaegne, korraliku navigatsiooni, läbimõeldud struktuuri, hea ja kasutajasõbraliku disainiga akadeemia olemust ning tegevust kajastav dünaamiline veebisait.

Uue veebisaidi ehitamiseks vaadeldakse akadeemia tegevust ja struktuuri ning analüüsitakse organisatsiooni tegevuskeskkonda ja potentsiaalseid sihtgrupe. Analüüsi alusel otsustatakse, millist infot veebisaidil kasutada ning kuidas seda organiseerida, nii et oleks tagatud saidi funktsionaalsus ja kasutajasõbralikkus – mis ühelt poolt tähendab veebisaidi erinevate võimalike sihtgruppide vajaduste analüüsi, kuid teisalt tuleneb veebikeskkonna kasutajasõbralikkus selle igapäevase haldamise mugavusest.

Selleks et praktilise projekti eesmärged oleks võimalik edukalt täita, tuleb esialgu tundma õppida kaasaegseid veebisaitide ülesehitust puudutavaid reegleid ning saada ülevaade teoreetilistest veebikommunikatsiooni ning -auditooriumide käsitlustest. Seetõttu jaguneb magistritöö viieks suuremaks alajaoks – üldteoreetiliseks kommunikatsioonitrende ning võrguühiskonna spetsiifikat kirjeldavaks osaks, veebisaidi koostamise reegleid, sihtgrupi analüüsi ja infoarhitektuuri käsitlevaks ülevaateiks ning praktilise projekti kirjelduseks.

Kommunikatsioonitrende ning võrguühiskonna suhtlustavasid käsitleva peatüki ülesehituse määrab teadmine, et ükski inimene ega organisatsioon ei eksisteeri muust maailmast eraldatuna ning inimeste ja organisatsioonide käitumis- ja suhtlemisviiside aluseks on suures osas konkreetse aja ning ruumi iseärasused. Selleks et mõista kaasaegse tegevuskeskkonna omapära ning selle spetsiifikaga praktilises veebiprojektis arvestada, tehakse töö esimeses osas lühike ülevaade ühiskondlikest arengutest ja sotsiaalsetest mõjuteguritest kommunikatsioonile laiemalt. Ülevaates on peamiselt kasutatud materjale California Ülikooli professori Manuel Castelli informatsioonismi ja võrguühiskonna teooriast ning teistest teoreetilistest kirjeldustest, mis püüavad mõista ja seletada 21. sajandi alguse sotsiaalseid struktuure ja arenguid.

Veebikeskkonna koostamise, sihtgruppide analüüsi ning infoarhitektuuri loogika teoreetilise ülevaate eesmärgiks on õppida orienteeruma kaasaegsetes veebikommunikatsiooni traditsioonides, et nendega uue veebisaidi loomisel arvestada. Töö viimase osa moodustabki praktilise projekti kirjeldus koos lisadega uue veebikeskkonna loomisest ning teoreetiliste reeglite arvestamisest teostusprojektis. Teoreetilistes kirjeldustes on kasutatud professionaalsete veebimeistrite erinevaid artikleid ning põhjalikku Louis Rosenfeldi ja Peter Morville'i veebipõhise infoarhitektuuri käsitlust raamatus *"Information Architecture for the World Wide Web"*.

# 1. KOMMUNIKATSIOONI ARENGUST

## 1.1. Suhtlustavatest kaasaegsete kommunikatsioonitrendideni

Lääne kultuuriruumis väljakujunenud inimõtteviiside arengulugu tähistab muutuste ja arengute loogilist kulgu kultuuriliste võngetena, mida on võimalik erinevatest ajastutest pärit tekste, arhitektuuri-, maalikunsti- või muid kunstiteoseid uurides ja nende arenguloogikat jälgides tajuda ning ammu toimunud sündmustes tänase päeva ühiskondlike trendide algpõhjusti näha. Inimõtteviiside ajalugu on paljus kommunikatsioonialaste muutustega seotud. Ühiskondade teket ning arengut seostatakse erinevate kommunikatsiooniprotsessidega, arengud kommunikatsioonis ja ühiskonnas on olnud tihedas seoses. Aegade jooksul toimunud muutused suhtlustavades on loonud uusi sotsiaalseid protsesse ja kultuurilisi nähtusi, samas on aga ühiskondade arenedes kommunikatsiooniprotsessid üha enam komplitseerunud, kiiremaks ja keerulisemaks muutunud.

Suulise kommunikatsioonitraditsiooni käigus arenes keel aastatuhandete jooksul mitte ainult infoedastamise instrumendina, keelest sai kujundlik maailmatunnetamise vahend. Suulise keelekasutustraditsiooni arengu kõrval võib aga olulisimaks muutuseks kommunikatsiooniprotsessis pidada nähtust, mil väga olulise kvalitatiivse muutuse suhtlemises tõi enesega kaasa kirja teke. See oli aeg, mil umbes 3000 aastat eKr Mesopotaamias ning samaaegselt Hiinas sai kirja näol alguse esimese meediumi areng (Palmaru 2003: 12). Tänu sellele arengule tekkis võimalus keeleliselt loodud tähendusi ja sõnumeid, erinevate tekstide sisu kirjalikult täpsustada ning kirjutisi aina suuremale auditooriumile ruumi ja aja piire ületades edastada. Sõnumite, nende ülesehituse ja loogika täpsustamine, teadete sisulise ja vormingulise kuju säilitamine ning nende muutumatul kujul vastuvõtjani toimetamine on sellest ajast peale olnud erinevate tekstide loojate ning hiljem kommunikatsiooniteoreetikute oluliseks huviobjektiks. Alguse said olulised muutused suhtumises aega ning maailmaruumi, tänu uutele kommunikatsiooniprotsessidele sai teadmistest maailma ning inimeste mõtteviise kujundav jõud, mis tänaseks päevaks on muutunud peamiseks arenguteguriks kaasaegses teadmistepõhises ühiskonnas.

Kommunikatsiooni on aegade jooksul erinevatel eesmärkidel ja erinevate vahenditega uuritud. Kommunikatsiooniteaduse esiisaks peetakse aga kreeka filosoofi Aristotelest (Palmaru 2003: 16), kes oma kuulsa elu aastatel 384–322 eKr Vana-Kreekas elas ning seal avalikku kõnet, selle keelt analüüsis ja kirjeldas ning teksti stiili, ülesehitust, selle selgust ja täpsust rõhutas (Aava 2003: 14). Aristotelese loodud suulise tekstilooma alused kehtivad oma elegantses lihtsuses ka tänapäeva kommunikatsioonis ning on kasutatavad ka veebipõhises suhtlemis- või veenmiskunstis. Vaatamata mitme tuhande aastasele arengule on võimalik antiikaegsetes ideedes aimata üsna universaalseid tekstilooma reegleid, mis kehtivad ka hüpertekste loovas võrguühiskonnas. Aristotelese poolt tähtsaks peetud teksti koostamise olulisi etappe – vajaliku materjali kogumist, materjali liigendamist loogiliseks tervikuks ning koostatud teksti keelelist töötlemist ei ole võimalik ka tänapäeval nii suuliste kui ka kirjalike tekstide loomisel ignoreerida. Need on alused, mida järgides on võimalik ka 21. sajandil erinevaid traditsioonilisi või ka mittetraditsioonilisi hüpertekste edukalt koostada.

Siiski on antiikühiskonnast alates maailmas mitmeid muudatusi toimunud. 21. sajandiks on inimesi ümbritsev infohulk suurem kui kunagi varem. Võrreldes varasema kirjaliku kommunikatsioonitraditsiooniga, on uutel, veebis levivatel sõnumitel ja tähendustel oma eripära ja spetsiifika. Erinevate arengute käigus on suulise kommunikatsiooni ja traditsiooniliste kirjalike tekstide kõrvale tekkinud keerulise ja raskesti tajutava ülesehitusega hüpertekstid, mis tänu uutele kommunikatsioonitehnoloogiatele levivad hetkega üle kogu maailma, muutes inimeste käsutuses oleva keerulise kompositsiooniga tõlgendamist vajava toorinformatsiooni hulga väga mahukaks (Paul 2002a: 49) ning sõnumite interpreteerimise või vastavalt konkreetsetele vajadusele töötlemise aega ja spetsiifilisis oskusi nõudvaks. Ajavahemikus 1960–1990 suurenes infopakkumine lääne kultuuriruumis 4000 protsenti, mis alates *World Wide Web*'i rakendumisest 1993. aastal on veelgi suurenenud. Oluline on sellises olukorras tekkiv vastuolu, sest väidetavalt on sama ajaga inimese võime toorinfot töödelda ning tõlgendada suurenenud 1000 korda vähem (Palmaru 2003: 13). See on vastuolu, mis sunnib tänapäeva kommunikaatoreid üha enam infot selekteerima, analüüsima ning väga põhjalikult selle esitlusviisile mõtlema. Teine vastuolu tekib juhul, kui kommunikatsiooni kui inimestevahelist tähenduste ja infovahetamist peetakse tavapäraseks, lihtsaks ja vältimatuks ehk iseenesest toimuvaks

protsessiks, mis sekkumist ja juhtimist ei vaja. Selline suhtumine võib saada infoliiases keskkonnas kommunikatsioonikaose aluseks, kus inimesed leiavad end seotute infovoogude keerises, suutmata olulist ebaolulisest või fiktsiooni tegelikkusest eristada.

Aegade jooksul on muutunud suhtlemisprotsess lineaarsest kommunikatsioonimudelitest keerulisteks mitmetasandilisteks kommunikatsioonivõrgustikeks. Kaasaegset kommunikatsiooniprotsessi iseloomustab pidev infouputus ja komplitseeritus, erinevate infovõrgustike põimumine, mis muudab tähenduste loomise ning nende tabamise protsessi mürarohkeks. Veebipõhine kommunikatsioon on oma loomult väga ajutine. Erinevaid elektroonilisi tekste on lihtne kustutada, asendada või uute tekstidega kombineerida. Elektrooniline kommunikatsioon on küll peamiselt kirjalik, kuid sellel on kummalisel kombel väga palju ühist suulise tekstiloomuga. See on konkreetse hetke kontekstiga seotud, sõnad ja tekstid on reaalajas eksisteerivad ning seetõttu mööduvad. Veebikeskkonnas puudub ambitsioon luua tulevaste põlvete jaoks kestvaid sõnakunstiteoseid, selles kehtib ajutiste asjade või muutlikkuse kultuur. Maailma ja inimesi muuta suutvad olulised ja kestvad sõnateod on asendumas hetkeliste keeleliste väljatustega, mis konteksti muutudes võivad uue tähenduse saada või sootuks kaduda. Lisaks on sellised keelelised hetkeväljatused tihti anonüümsed, konkreetse autoriga seostamatud või ennast ise veebis uute kontekstide ja kasutajate poolt loovad nähtused.

Üha kiiremini suureneva ajutise ning muutliku iseloomuga infohulga ning inimvõimete piiratuse vaheline vastuolu nõuab tänapäeva inimestelt 21. sajandi alguse kultuuriruumis uusi teadmisi ja oskusi, et edukalt ühiskonnas edasi toimida. Ühiskond kohandub uutes tingimustes, luues selleks uute oskustega professionaale – suhtekorraldajaid, kommunikatsioonimeistreid, infojuhte või infoarhitekte, kes infost üleküllastunud keskkonnas segadust vältida ning korrastatust luua püüavad. Infoliiasuse vältimine ning selge ja loogilise, hästi tajutava infostruktuuri loomine veebikeskkonnas on veebi-meistrite kohustus ning vastutus, millega uut veebisaiti looma asudes arvestada tuleb.

## 1.2. Võrguühiskond

Kirja teke lõi aluse edasistele meediumide arengule ja muutustele. Juba raamatu levikuga kaasnenu mentaliteedimuutuses võib aimata protsesside algust, mis on 21. sajandi alguse ühiskonnas toimuvate trendide aluseks või kaasaegset ühiskonda iseloomustava ajapuuduse ja infouputuse mentaalse keskkonna tekke algpõhjuseks. Infovahetus on tänapäevaks muutunud ülikiireks ning tavapärase isikutevahelise vahetu näost näkku kommunikatsiooni kõrvale reaajas on tekkinud erinevaid kommunikatsioonivorme, mis võimaldavad aja ning ruumi piire ületavaid suhtlemispraktikaid veebis.

Veebipõhine kommunikatsioon on väga spetsiifiline, ühelt poolt on see avalik ja avatud, kuid samas väga isiklik ja anonüümne. Traditsioonilised kommunikaatori ja retsiptendi vahelised rollisuhted on veebis toimuvate arengute tõttu teisenemas. Publik on veebis levivate tekstide või muude teoste kaasautoriks ning autori klassikaline tähendus on kadumas. Igal tekstiloojal veebis on vähem kui kunagi varem kontrollivõimalusi oma loominguga kasutamise ning taaskasutamise või teiste loominguga kombineerimise üle. Tekstid on ajutised ning nende tähendus muutub koos neid ümbritseva kontekstiga pidevalt. Seetõttu teiseb ka kommunikatsiooni määratlus. Kommunikatsiooniga seonduvat tuleb uutest tehnoloogiatest ja nende rakendusviisidest tulenevalt pidevalt ümber hinnata (McQuail 2000: 106). Kommunikatsiooniprotsess muutub, veebipõhises meedia- või fiktsioonimaailma kommunikatsioonis on midagi patoloogilist. Tänu erinevatele kommunikatsioonivõimalustele luuakse väga kiiresti sidemeid üle terve planeedi, mis tähendab aga, et aeg ja ruum on selles protsessis ebaloosulikkult kokku surutud. Inimestevahelisi suhteid on palju, kuid need on tihti anonüümised ja killustunud ning fiktsioonidel, simulatsioonidel või virtuaalreaalsusel põhinevad.

Tänapäeva ühiskonnas toimuvaid nähtusi ja enneolematuid protsesse on uurinud ja kirjeldada püüdnud California Ülikooli professor Manuel Castells, kelle sõnul tähendavad 20. sajandi lõpu ning 21. sajandi alguse arengud võrguühiskonna sündi, mis on tekkinud tänu informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnika ning informatsiooni kui uue tehnoloogilise paradigma arengule (Castells 2003: 149-150). Võrguühiskonda peetakse ühiskonnavormiks, kus järjest rohkem suhteid korraldatakse meediavõrgustike kaudu, mis



järk-järgult asendavad või täiendavad traditsioonilisi näost-näku suhtlusvõrgustikke (McQuail 2000: 110). Uue ühiskonnavormi tekke põhjusi on mitmeid. Olulised on muutused, mis on toimunud võrgustikepõhise kommunikatsiooni traditsiooni tekkimisel ning info ja teadmiste muutumisel olulisimateks ühiskonna alustaladeks tänapäeval. Informatsioon ja teadmised iseenesest ei ole aga peamised suurused, mis paradigma muutusi on esile kutsunud. Erinevatel ajastutel eksisteerinud ühiskondi vaadeldes võib neid kõiki pidada info- või teadmispõhisteks ühiskondadeks, sest info ja teadmised on alati olnud ühiskondade toimimise ning ühiskonnaliikmete ellujäämise peamisteks alusteks (Nyiri 2003). Olulised on teadmiste ja informatsiooni sisulised muutused ning fakt, et elektrooniline kommunikatsioon haldab teadmisi ja informatsiooni enneolematu kiirusega. Lisaks on muutunud informatsiooni ja teadmiste kuju. Traditsioonilistes trükiväljaannetes praktiseeritavat konkreetse konteksti ning väljaande vormiga seotud teoste kuju ning viitamissüsteem on elektroonilises kommunikatsioonis asendunud hüpertekstidest koosneva piiramatu ulatusega informatsiooniväljaga (Paul 2002b: 66).

Võrguühiskond on postmodernistlik nähtus, mille sotsiaalsetes suhetes puudub ajaline korrastatus. See on ühiskonnavorm, mida iseloomustab fragmentaarsus nii selles loodavates tähendustes kui ka selles eksisteerivates suhetes või sotsiaalsetes struktuurides. Erinevad ühiskondlikud grupid on lagunemas isiksusepõhisteks kommunikatsioonivõrgustikeks. Massikultuur on seeläbi lääne kultuuriruumis hääbumas ning asendumas kultuurikeskkonnaga, mille keskmes on üksikisik ning tema kuulumine erinevatesse suhtlus- või koostöövõrgustikesse.

21. sajandi alguse situatsioon on huvitav, selles toimuvad protsessid ja nähtused võivad eneses põnevaid ja totaalselt reeglipäratuid seiku sisaldada. Uues keskkonnas on kujunemas uued identiteedid ja erinevad mina-pildid. Postmodernses võrguühiskonnas domineeriv arvutite elektrooniline keel on kujundamas uut tüüpi inimteadvust. Suhted ja suhtlus muutub, rollisuhted on segipaisatud või varieeruvad äärmusest äärmusesse. Sotsiaalsed kompetentsid saavad uue sisu, muutudes keerulisteks käitumismudeliteks, mis loovad uusi võrguühiskonnale omaseid fikseeritud tegevusmalle. Need on muutused, mida seostatakse asjaoluga, et elektrooniline kommunikatsioon kõrvaldab suhtlusprotsessist nii ruumi, aja kui ka reaalse tegelikkusega seotud konteksti. Arvutiekraan ei ole füüsilise reaalsusega seotud

objekt, pigem on see aken fantaasiamaailma, milles on võimalik vabaneda konventsionaalsetest piiridest ning mineviku ja tuleviku piirangutest (Paul 2002b: 67). Uus keskkond on loomas uut tüüpi isiksust, kes on hästi võrgustatud, tunneb end hästi küberruumis ja infovahetuses, on loov ning omab tehnilisi võimalusi uut tüüpi suhtlemiseks. Postmodernne elulaad on fragmentaarne, see ei nõua süvenemisvõimet, vaid piirdub tähenduste sirvimise ning anonüümsete hetkekommunikatsiooni väljatule pealiskaudse tajumisega. Inimeste eluviis on muutunud laialivalguvaks ja ebaselgeks, bioloogilise vanusega manipuleerivaks. Võrgukommunikatsiooni puhul tuleb lisaks arvestada ka virtuaalse keskkonna ning virtuaalsetel fiktsioonidel põhineva tegelikkuse mõjuga kommunikatsioonile ehk küberruumi kui uue reaalsuse tekkega, milles inimesed üha rohkem aega veedavad (Rosenfeld, Morville 2002: 16).

Keskse tähtsusega tänapäeva organisatsioonide arengus on infovood. Infokapitalismi tingimustes tuleb hästi juhitud teadmispõhiste infovoogude tähtsust kui efektiivse tegutsemisvõime alust hinnata ning sellega organisatsioonide tegevuses arvestada. Võrguühiskonna organisatsioonid on paindlikud ja sotsiaalselt vastutustundlikud. Mis tähendab oma liikmete ja avalikkuse huvidega arvestamist, avatust ja pidevat suhtlemist avalikkusega erinevaid meediume kasutades, et organisatsiooni tegevus oleks hästi nähtav ning end seeläbi ise põhjendav. Pidevalt uueneva informatsiooni keskmes aitab organisatsioonidel ning nende liikmetel püsida veebikommunikatsioon, mis tähendab Interneti-põhistesse võrgustikesse kuulumist, ühendust partnerorganisatsioonidega ning pidevat koostööd infovoogude jagamisel.

Kodulehte peetakse organisatsiooni veebipõhiseks visiitkaardiks ning seetõttu on kaasaegse võrguühiskonna tingimustes üha olulisem, kuidas organisatsioonid end veebis esitlevad, milline on nende veebisaidi ülesehitus, infoarhitektuur ja loogika ning kujundus ehk sisuline ja vorminguline tervik. Hästi läbimõeldud veebisait on organisatsiooni juhtkonna strateegiline töövahend, imago kujundamise instrument ning oluline meedium avalikkusega suhtlemisel, mille sisu peab teenima ühelt poolt organisatsiooni tegevuseesmärke, kuid samas rahuldama veebikasutajate infovajadusi. Veebipõhine kommunikatsioon tagab info kättesaadavuse organisatsiooni kohta 24 tundi ööpäevas.

## 2. ÜLEVAADE VEEBISAIDI KOOSTAMISE REEGLITEST

### 2.1. Rusikareeglid

Veebiloominguga alustades on hea meenutada Aristotelese lihtsaid ja universaalseid reegleid, mille järgi tuleks erinevaid tekste luues väga hoolega materjali koguda, see korrektset liigendada ning nii sisuliselt kui ka vorminguliselt hästi läbi töödelda. Kui antiiksetele tekstiloomere reeglitele lisada digitaalsete hüpertekstide paindlikud tekstiloomere võimalused, siis on tulemuseks stiililt ja ülesehituselt terviklik veebisait. Konkurentsipüsimeks peab veebisait olema nii sisuliselt kui ka vorminguliselt hästi läbi mõeldud ja analüüsitud. Peamistest veebikeskkonna ülesehitamise nõuetest kujuneb järgnev nn rusikareeglite kogu, mida veebiloojad oma töös arvestama peaksid (Kikkas 2005: 5; Praust 2003: 41; Pappel 2001: 45; Rosenfeld, Morville 2002: 5; Talts 2000: 43, 44, 46):

- Võrku ei riputata seadusega vastuolus olevaid materjale.
- Koduleheküljega alustades on kõige olulisem defineerida, mille ja kelle jaoks lehte tehakse, oluline on määratleda lehekülje sihtgrupid, et kavandatav veebikeskkond oleks nende infovajadusi rahuldav.
- Veebis on kõige olulisem lehekülje sisuline ülesehitus, kui lehekülg on sisutühi, ei aita ka parim disain.
- Veebisait peab olema informatiivne, kuid see ei tohi olla ülekoormatud ja infoliiane.
- Lehekülge tuleb pidevalt uuendada, eksitava info esitamine on seadusega vastuolus.
- Veebidisainis tuleb arvestada, et lihtne on ilus, väga meeldiva lehekülje võib koostada minimaalsete vahenditega, küsimus on veebisaidi atraktiivsuse ja kättesaadavuse vahelise tasakaalu leidmises.

- Veebileht peab olema koostatud kasutaja jaoks ning rahuldama tema infovajadusi, kuid pelgalt kasutajakeskne disain veebisaidil ei ole piisav, arvestada tuleb ka organisatsiooni ning inimestega, kes veebisaiti hooldavad ning sellel infot korrastavad.
- Oluline on, et veebisait oleks hästi navigeeritav, veebikasutaja ei tohi sellel ära eksida.
- Üldiseks reegliks on nn kolme kliki reegel, mis tähendab, et veebiarhitektuuri luues tuleb arvestada, et veebikülastaja peab võimalikult vähe infotasemeid läbi käima, et vajaliku teabeni jõuda.
- Kodulehekülge tuleb teha võimalikult kättesaadavaks.
- Veebisait peab vorminguliselt olema nii “kerge”(võimalusel mitte üle 50 KB), et selle laadimine kasutaja arvutisse ei tekitaks probleeme.
- Loodavad rakendused peavad olema kättesaadavad kõikidele brauseritüüpidele, tuleb arvestada, et lisaks tüüpbrauseritele peab veebisait olema loetav ka teistes keskkondades, nt ilma graafikata, puuetega inimeste jaoks loodud või mobiilsetes keskkondades jne.
- Veebisait peab olema standardne, selle tagamiseks tuleks valmis lehte validaatoriga kontrollida (näiteks *World Wide Web Consortium*'i validaatoriga, mis asub veebiaadressil: <http://validator.w3.org>).

## 2.2. Küberõigus

Kui veeb Šveitsis Euroopa Tuumafüüsika Laboris 1989. aastal alguse sai, siis esialgu tähendas see erinevate teadusdokumentide ühendamist hüpertekstiks – st tekstiks, kus mingi võtmesõna kaudu sai pöörduda teiste sellega seotud dokumentide poole, et tekiks akadeemilisele sfäärile suunatud infomaterjalide võrgustik. Tõeline veebiplahvatus tekkis aga 1993. aastal, kui Interneti hüpertekst toodi väikearvutite *Windows*-keskkonda. See tähendas arengut, kus varasele tekstipõhisele keskkonnale lisandus võimalus dokumentidele juurde lisada pilte, fotosid ning töötada mugavas graafilises keskkonnas, mille tagajärjel on veebist tänaseks saanud äärmiselt mitmekülgsete kasutusvõimalustega meedialiik, mis ulatub pea kõigisse ühiskonnaelu valdkondadesse (Kikkas 2005: 2.1).

Arengud ühiskonnas on viinud uute inimeste ühiskondlikku tegevust määratlevate õigusvaldkondade tekkimiseni. Traditsioonilise õiguse kõrvale on tekkimas spetsiifiline, kuid peaaegu igasse ühiskonna tegevusvaldkonda ulatuv küberõigus. Interneti ulatuslikkuse tulemusena on nii rahvusvahelisel kui kohalikel seadusandjatel viimasel kümnendil olnud põhjust rääkida uue õiguskeskkonna tekkimisest ühiskonnas. Võrguühiskonna reaalsus loob ka uue õiguskeskkonna, mille arenguprobleematika on väga lai ja huvitav ning seotud uute õiguste ning vastutusvaldkondade tekkega küberruumi arengu kontekstis, kus autori ja publiku rollid ning piirid hägustuvad, uues keskkonnas loodavad teosed on mitmetasandilised ning omavahel põimunud. Veebi ülespandud looming hakkab looma iseseisvalt uusi tähendusi, millele erinevad auditoriumid võivad lisada uusi seoseid ja kasutusvaldkondi. Hägustunud rollisuhted ei vabasta autoreid aga vastutusest. Veebipõhise kommunikatsiooni põhireegel seisneb selles, et iga veebikeskkonna omanik või haldaja on otseselt vastutav selle sisu ning keskkonnas esitatud viidete või linkide eest.

Veebi algusaastatel oli uue õiguskeskkonna areng esialgu ehk pisut halvatud, kuna väga kiiresti toimivas internetiseerumisprotsessis juristid praktiliselt ei osalenud ning esialgu tekkis olukord, kus õigus ei suutnud Interneti ja infotehnoloogiliste arengute ning võrguühiskonna spetsiifikaga sammu pidada (Tikk 2000b: 22). Tänapäevaks on aga välja kujunemas uus juristide tööloik, mis on ulatumas kübermaailma ja võrguühiskonna kõikidesse valdkondadesse. See on huvitav õigusvaldkond, sest nõuab täiesti uusi teadmisi

ja arusaamu ühiskonnast, sotsiaalsetest ning õiguslastest protsessidest uut tüüpi keskkonnas. See on valdkond, millel puudub traditsiooniline alus ning ajaloost sellele analoogiat leida pole võimalik. Uute reeglite väljatöötamine võtab küll mõnevõrra aega, ekslik on aga arvamus, nagu oleks veeb täiesti õigusvaba ruum. Põhireegel on kõigi veebiga seonduvate õiguslike probleemide puhul üks: kõik see, mis tavaeluski on õigusvastane, pole reeglina lubatud ka küberruumis.

Nagu mistahes publikatsioonide korral on ka veebis hukkamõistetav plagieerimine. Veebi keskkonnas tähendab see teiste tehtud lehekülje esitamist omaenda tööna, kuid plagiaadina võib võtta ka teise lehekülje salvestamist ja ülespanekut oma serverisse, selleks eelnevalt luba küsimata. Veebigraafika on üldiselt vabalt kasutatav, kuid selle kopeerimine kohtadest, kus see on kuulutatud eraomandiks, on samuti reeglitest üleastumine (Kikkas: 2005c).

Juristide jaoks on ilmselt huvitav olukord, kus Interneti-kommunikatsioonis ja infotehnoloogias toimuvad arengud on tekitanud õiguslike probleeme nii konkurentsioiguse, autoriõiguse ja eraelu puutumatusena kui ka paljude teiste õigusharude valdkonnas rohkem kui ükski teine varasem areng ajaloos (Tikk 2000a: 34). Veebilehekülje luues tuleb arvestada, et see on autoriõiguse seaduse tähenduses käsitletav tervikteosena, mis tähendab, et veebilehekülje koostaja võib kasutada veebilehekülje kui teose loomisel teiste autorite teoseid (nt tsitaate, fotosid jne), järgides autoriõiguse seadusest tulenevaid reegleid (Toomsoo 2000: 678).

Õiguslikud küsimused võivad tekkida seoses veebilehekülgede loomisel teiste veebilehekülgede kujundusest ideede laenamisega või hüperlinkide loomisel. Linkimise õiguslikud probleemid peituvad eelkõige linkimise kui nähtuse iseloomus, kuivõrd olemuslikult on link viide teise autori teosele – tekstile, pildile, helile või muule loomingule (Tikk 2000a: 34). Samas tuleb teada, et mitte iga link ei ole aga õiguslikult problemaatiline. Ainuüksi ühe veebilehekülje lingi abil sidumine teise leheküljega, selle autori õigusi ei riku. Juriidilised tagajärjed võivad olla eelkõige süvalinkide ja raamivate linkide kasutamisel (Toomsoo 2000: 680). Õigus viidata erinevatele dokumentidele või isikutele on küll sõnavabadusest tulenev põhiõigus, kuid väga täpne peab iga veebimeister olema selles, mida lugeda viitamiseks, mida laenamiseks, kopeerimiseks või plagiaadiks (Tikk 2000a: 36).

Lisaks kehtivad veebis mitmed nn kirjutamata seadused, üldised käitumisnormid, mis määravad inimeste omavahelisi suhteid nii veebis kui ka veebist väljaspool. Oluline on enesest ja teistest lugupidav ning vastutustundlik käitumine veebis. Selline käitumine peaks kajastuma ka veebikasutajate aja ning tähelepanu säästmises, mistõttu tuleb veebiloojail alati väga põhjalikult kaaluda, mida veebi üles riputada ja mida mitte. Iga veebilooja peaks lähtuma kuldsest mõttest, et kui teistele midagi öelda pole, siis tuleks ka veebis vait olla (Kikkas 2005: 2.3). Sisutihja veebilehe koostamisel ei ole mingit mõtet.

### **2.3. Avaliku teabe seadusest**

Avalik-õigusliku organisatsiooni veebikeskkonna loomisel tuleb arvestada avaliku teabe seadusega. See on seadus, mille eesmärgiks on tagada juurdepääs üldiseks kasutamiseks mõeldud teabele ning avalikkuse kontrolli võimalus avalike ülesannete täitmise üle erinevates organisatsioonides ja riigiasutustes.

Seadus defineerib avalikule teabele juurdepääsu võimaldamise põhimõtted, millega organisatsioonid arvestama peavad. Organisatsiooni veebisaidi loomise kontekstis on olulisim jälgida seaduses ettenähtud teabe avalikustamise nõuet, mille alusel on teabevaldaja veebilehel kohustatud avalikustama järgmised andmed (Avaliku teabe seadus: § 28):

- avalik-õiguslike juriidiliste isikute nõukogu ja juhatuse liikmete nimed ning elektronpostiaadressid;
- avalik-õiguslike juriidiliste isikute tegevusaruanded ja tulude-kulude aruanded;
- kontseptsioonide, arengukavade, programmide ja muude üldise tähtsusega projektide eelnõud enne pädevatele organitele heakskiitmiseks esitamist, samuti vastavad heakskiidetud või vastuvõetud dokumendid;
- avalike ürituste kavad;
- asutuse dokumendiregistrid;

- muu teave ja dokumendid, mille avalikustamise kohustus on sätestatud välislepingus, seaduses või selle alusel vastuvõetud õigusaktis või mida teabevaldaja peab vajalikuks avalikustada.

Teabe avalikustamise korral peab olema märgitud, kes, millal ja millise toiminguga (kehtestamine, kinnitamine, registreerimine või muu ametlik toiming) on avalikustatava teabe dokumenteeritud ning kellelt saab avalikustatud teabe kohta selgitusi.

Avaliku teabe seadusega on defineeritud ka avalik-õiguslike juriidiliste isikute kohustus pidada teabe avalikustamiseks veebilehte ning määratud asutuse veebilehe pidamise nõuded:

- Veebilehte pidav asutus on kohustatud teavitama avalikkust veebilehega tutvumise võimalustest, avalikustades andmeside aadressid ja nende muudatused.
- Asutus peab veebilehel avaldama päevakohast teavet.
- Seadusega on vastuolus avalikustatud teave veebilehel, mis on vananenud, ei vasta tegelikkusele või eksitab.
- Asutus peab viivitamata rakendama abinõusid veebilehele juurdepääsu takistavate tehniliste probleemide kõrvaldamiseks.
- Samuti on teabevaldaja kohustatud märkima veebilehel iga dokumendi avalikustamise kuupäeva ja millal on teave veebilehel uuendatud.
- Arvestada tuleb ka seaduses viidatud isikuandmete kaitse seadusega, millega on määratletud juurdepääs isikuandmeid sisaldavale teabele.



### **3. SIHTGRUPI ANALÜÜS**

#### **3.1. Auditooriumide areng**

Auditoorium kui avalike sündmuste vaatajaskond eksisteeris juba enam kui kahe tuhande aasta eest. Tänapäevase meediaauditooriumi eelkäijateks peetakse antiiksete mängude ja näidendite vaatajaskonda ning teatri- ja muusikaetenduste publikut. Esmane arusaam auditooriumist seondubki inimeste füüsilise koosviibimisega mingis teatud kindlas kohas. (McQuail 2000: 322). Trükipressi leiutamine, mis tähendas massiteabevahendite ilmumist, muutis auditooriumi olemust, sest alates sellest ajast ei olnud sündmustest osasaamine enam kindla paigaga seotud. Sündmuses osaleda, seda hinnata ja väärtustada võis edaspidi ka meediumide vahendusel, mis muutis auditooriumi oluliselt avatumaks (Palmaru 2003: 204), kuid samas ka oluliselt hägusamaks, laialivalguvamaks ning raskesti määratletavaks muutujaks.

#### **3.2. Kaasaegsed auditooriumid**

Kaasaegsel teabelevi auditooriumil on oma eelkäijatega nii sarnaseid kui ka väga erinevaid omadusi. Auditooriumil on küll säilinud nn sotsiaalse sündmuse (etenduse) aega, kohta, sisu ja muud sellist puudutavad tavad, reeglid ja ootused, kuid samas on auditoorium muutunud väga palju mitmekesisemaks ning avatumaks ja hajusamaks kui kunagi enne ajaloos. Võrgustikupõhine ühiskond ning tänapäeva meediatehnoloogilised leiutised on loomas uut domineerivat auditooriumi mudelit. Mudelis on küll säilinud osake auditooriumi algsest tähendusest, kuid samas on auditooriumid muutunud mõõtmetelt suuremaks ning nende levikuala on väga palju laiemaks. Lisaks on kaasaegsed auditooriumid personaalsemad ja privaatsamad kui kunagi varem (McQuail 2000: 322). Auditooriumid on läbi teinud arengu füüsilise paiga poolt määratletud kohakesksest antiiksete mängude või teatrietenduste publikust moodsa ühiskonna tingimustes eksisteeriva massiauditooriumini, mis aga 21. sajandi alguse võrguühiskonna tingimustes on omandamas uut kuju ja spetsiifikat.

Postpostmodernne ühiskonna ülimalt individualistlik olmekeskkond tingib auditooriumi kui spetsiifilise sotsiaalse kollektiivi killustumist ning erinevate võrgustike alusel kujunevate üksikisikukesksete auditooriumide teket. Auditooriumit peetakse tänapäeval abstraktseks ja vaieldavaks, väga mitmekesiseks ja pidevalt muutuvaks mõisteks ning sotsiaalse konteksti produktiks, millega kaasnevad sarnased kultuurilised huvid, arusaamad ja infovajadused (McQuail 2000: 322).

### **3.3. Sihtgrupid veebis**

Kuna auditoorium on alati olnud vaieldav kategooria, siis on ka selle uuringute eesmärgid mitmekesised ja sageli ebajärjekindlad. Kõigile uuringutele on ühine olnud vaid püüe konstrueerida, fikseerida või identifitseerida auditoorium, mis aga seniajani jäänud muutuvaks ning raskesti määratletavaks sotsiaalseks nähtuseks (McQuail 2000: 326). Veebisaidid peavad olema aga loodud otseselt oma potentsiaalseid kasutajaid arvestavalt. Kommunikatori eesmärkide ja suhtluse efektiivsuse seisukohalt on oluline sihtauditoorium ehk see osa veebisaidi võimalikest vastuvõtjatest, kellele on veebisõnumid eeskätt mõeldud ning kelleni jõudmisest on kommunikaator eriti huvitatud (Palmaru 2003: 209). Erinev infovajadus kujundab veebikasutaja käitumisviise, seetõttu on infoarhitektuuri üheks oluliseks ülesandeks sihtgrupi infovajaduste ning sellega seotud spetsiifilise infootsikäitumise mõistmine (Rosenfeld, Morville 2002: 28). Sihtgruppide otsikäitumine ning infovajadus aitavad määrata veebisaidi esilehe ning saidi struktuuri üldisemalt.

Veebikeskkonna auditooriumiuuring enne veebikeskkonna valmimist on väga keeruline, samuti aja- ning rahamahukas ettevõtmine. Siiski soovitatakse võimalusel läbi viia fookus- või sihtgruppide uuringud, et paremini mõista veebikasutaja vajadusi ning käitumisviise. Kui mahukate uuringute jaoks ei jagu aega ega raha, siis tuleb veebikeskkonna loojatel tugineda tavalooigikale ning loojate mõistlikkusele (Rosenfeld, Morville 2002: 125) ning piirduda võimalike sihtgruppide teoreetilise kirjeldusega. Veebikeskkonna puhul tuleb ka arvestada, et juba rakendunud keskkonnas on võimalik veebikasutajaid jälgida ning vastavalt nende käitumisele keskkonda vajadusel muuta ning edasi arendada.

## **4. INFOARHITEKTUUR VEEBIS**

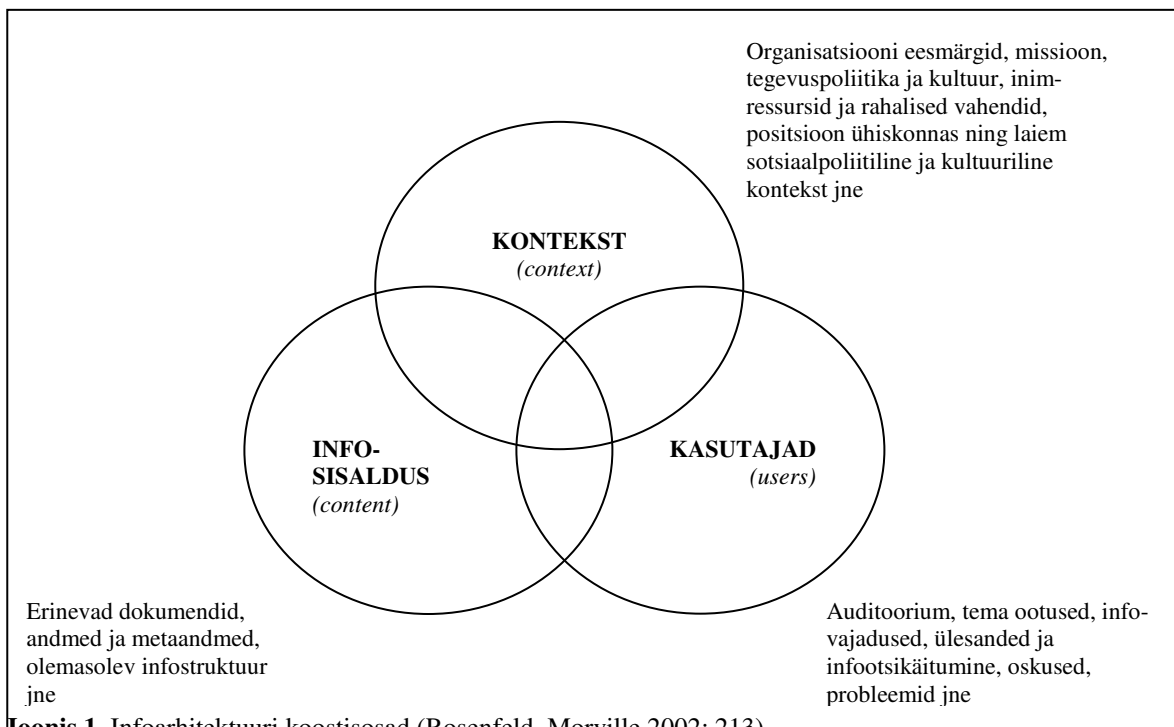
### **4.1. Infoarhitektuuri struktuur**

Inimesed on neid ümbritsevat infot aastasadu struktureerinud ja organiseerinud ning keeleliselt defineerinud. Kaasaegsele inimesele on info organiseerimine tuttav ja hästi nähtav eelkõige raamatute ning raamatukogude kaudu (Rosenfeld, Morville 2002: 6). Raamatute ja veebilehekülgede võrdlus on aga lihtsustatud. Kui raamatukogude traditsioon on vana ning seetõttu tänapäevaks juba suhteliselt hästi defineeritud, siis veebisaidid on üsna uus väljakutse nii veebikasutajatele kui ka infoarhitektidele. Kommunikatsioonivorm küberruumis on oma olemuselt lähedane alateadvuses toimuvatele mõtteskeemidele, mis on üksteise otsa kuhjuvad, teemalt teemale hüplevad või väheolulistele kõrvalteemadele ekslevad, omamata ühtseid idee- või mõttejadasid (Paul 2002b: 66). Seetõttu on mitmetasandilisi hüpertekste loovas võrguühiskonnas olulisem kui kunagi enne ajaloos väga selge ja hoolikas teabe korraldamine ning korrastamine, et infoküllane või -liiane ühiskond efektiivselt edasi toimiks. Veebipõhise kommunikatsiooni traditsioon on lühike ning seetõttu veel täpselt väljakujunemata. Lisaks on uus reaalsus või virtuaalruum, milles inimesed olulise aja oma päevist asuvad, paindlikum ja väga palju laiamõõtmelisem kui ükskõik milline füüsiline keskkond kunagi ajaloos olnud on, mistõttu tegevus selles on palju kordi komplitseeritum ja raskemini tajutav kui kunagi varem.

Kaasaegne võrguühiskond on informatsiooniga ülekoormatud. Infokaoses toimetulekuks vajatakse oskusi, mille abil infot struktureerida ning sellest loogiline infoarhitektuur moodustada, mis aitaks infoühiskonda ja selles toimuvat ning inimestel ennast selles keskkonnas mõista ja määratleda. Infoarhitektuur on vahend infosegaduse muutmiseks selgeks ja hästi tajutavaks infoskeemiks, milles on lihtne orienteeruda. See on kombinatsioon infoüksuste ülesehitamisest ning organiseerimisest mõtet omavateks kategooriateks, nende kategooriate märgistamisest ning navigatsiooniskeemi loomisest infosüsteemis. Infoarhitektuur on inforuumis pidevalt toimuv protsess, mille käigus antakse inforuumile selline kuju, kus on tagatud juurdepääs ruumis paiknevatele erinevatele infoüksustele, aga ka sisulisele tervikule. Infoarhitektuuri peetakse uueks, kuid kaasaegses ühiskonnas väga vajalikuks tegevusalaks, mis struktureerib ja klassifitseerib ka veebisaite, et

aidata nende kasutajatel vajalikku infot leida ning sellega veebis toimetada (Rosenfeld, Morville 2002: 4–5).

Veebisaidi sisulise ülesehituse määrab nn infoarhitektuuri omavahel põimunud kolmik (vt joonist nr 1), mille moodustavad organisatsiooni informatsiooni sisuline pool, selle kontekst ja kasutajad. Neid kolme tähtsat tegurit tuleb veebisaidi loojal pidevalt meeles pidada ning vastavalt neile organisatsiooni infoarhitektuur kujundada loogiliseks tervikuks, et lõpptulemuseks oleks kasutajasõbralik, sisutihe, selge ja loogilise struktuuriga ning konteksti arvestav kompaktne veebikeskkond.



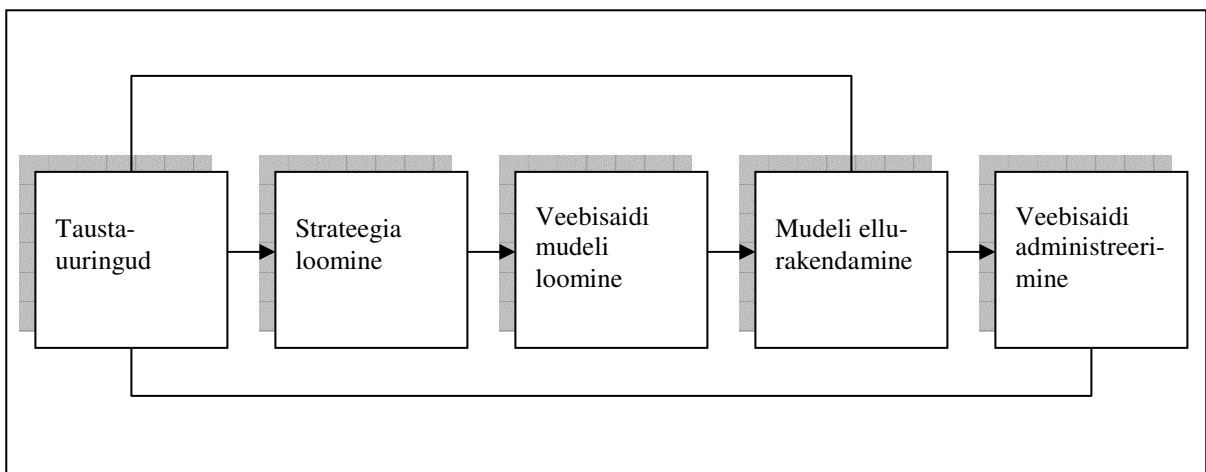
**Joonis 1.** Infoarhitektuuri koostisosad (Rosenfeld, Morville 2002: 213)

Kodulehekülje idee, loogika, teostuse ning kujunduse määrab selle funktsionaalsus. Iga veebilehe loomise puhul on kõige olulisem selgeks teha, mille ja kelle jaoks seda tehakse, millised on veebisaidi funktsioonid ja eesmärgid ning kes on selle potentsiaalsed kasutajad (Talts 2000: 43). Seetõttu on töö alguses oluline täpselt defineerida organisatsiooni eesmärgid, juhtimise, tegevuse ja rahastamise poliitika, kirjeldada organisatsiooni tegevuskultuuri spetsiifiliselt ning mõista selle tegevuskeskkonda üldisemalt. Samuti analüüsida ning kirjeldada võimalikke erinevaid sihtgrupe, nende vajadusi ja infootsikäitumist, et tagada loodava saidi funktsionaalne kasutajasõbralikkus.

Organisatsiooni tegevuskeskkond, selle toimimise kontekst ning veebisaidi potentsiaalsed kasutajad määravad loodava veebikeskkonna sisulise ülesehituse, infomahud selles ning kasutatavate dokumentide ja andmete spetsiifika saidil. Samuti kujundatakse neist olenevalt loodava saidi infoarhitektuuriline ülesehitus.

#### 4.2. Infoarhitektuuri teostusprotsess

Infoarhitektuuri teostusprotsess jaguneb kaheks. Esimene osa hõlmab veebisaidi loomeprojekti, mis omakorda koosneb neljast teostusetapist. Teises osas lisandub esimese osa tööloikudele veebisaidi administreerimine ja infohaldus veebis (vt joonist nr 2).



Joonis 2. Infoarhitektuuri teostusprotsess (Rosenfeld, Morville 2002: 212)

Kodulehe valmistamiseks on vajalik kõikide etappide läbimine, vastasel juhul võib tulemiks olla maitsetu ning lühiajalise väärtusega veebikeskkond (Parvet 2003: 14).

#### 4.3. Taustauuringud ja infoarhitektuuri strateegia veebis

Veebisaidi reaalset tegemist peetakse küllaltki lihtsaks. Raske on välja mõelda selle olemust, struktuuri ja sisu. Tuleb arvestada organisatsiooni spetsiifika, veebisaidi sihtrühma, info hulga ja selle muutumise kiirusega (Haud 2001: 40). Lisaks ei eksisteeri ükski organisatsioon vaakumis ning seetõttu on organisatsiooni uue veebisaidi loomisel oluline tajuda ümbritsevat konteksti ja keskkonda, organisatsiooni asukohta ühiskonnas, missiooni, eesmärke ning ülesehitust. Samuti on oluline omada ülevaadet organisatsiooni tegevuskultuurist ja kultuurikontekstist laiemalt.

Uurimistöö algab organisatsiooni tausta ning konteksti uurimisest, analüüsimisest ning kirjeldamisest, eesmärgiga koostada arusaam organisatsiooni eesmärkidest ja ülesannetest. Tulemuseks on dokument, millest saab loodava infoarhitektuuri strateegia alus. Kontekstiuringud tähendavad kogu keskkonna, milles organisatsioon asub, kirjeldamist, sisaldades ka organisatsiooni mentaalse ning visuaalse identiteedi mudelit, aga ka positsiooni ühiskonnas, organisatsiooni eelarvet, inimressursse jne. Ettevalmistustööd ja taustauuringud on olulised, et protsessi lõpuks oleks võimalik süveneda kõige olulisemasse veebikeskkonnas – selle sisulisele küljele. Professionaalsel vormingul ei ole mingit mõtet, kui see ei toeta veebikeskkonna sisulist poolt.

Küsimused kelle poolt, milleks, milliste vahenditega ja milliseks ajaks veebisaiti koostatakse, peab vastuse leidma taustauuringutes selgunud kontekstiga otseselt seotud strateegias, milles arvestatakse sihtgruppide vajadustega ning luuakse projekti juurde kuuluv detailne joonis, kuidas, milliste vahendite ja ajakuluga uus veebisait luuakse. Strateegias peaks iga veebimoodul olema eraldi lahti seletatud. Sellise kirjelduse najal on juba tunduvalt lihtsam hakata kodulehte reaalselt tegema (Haud 2001: 40).

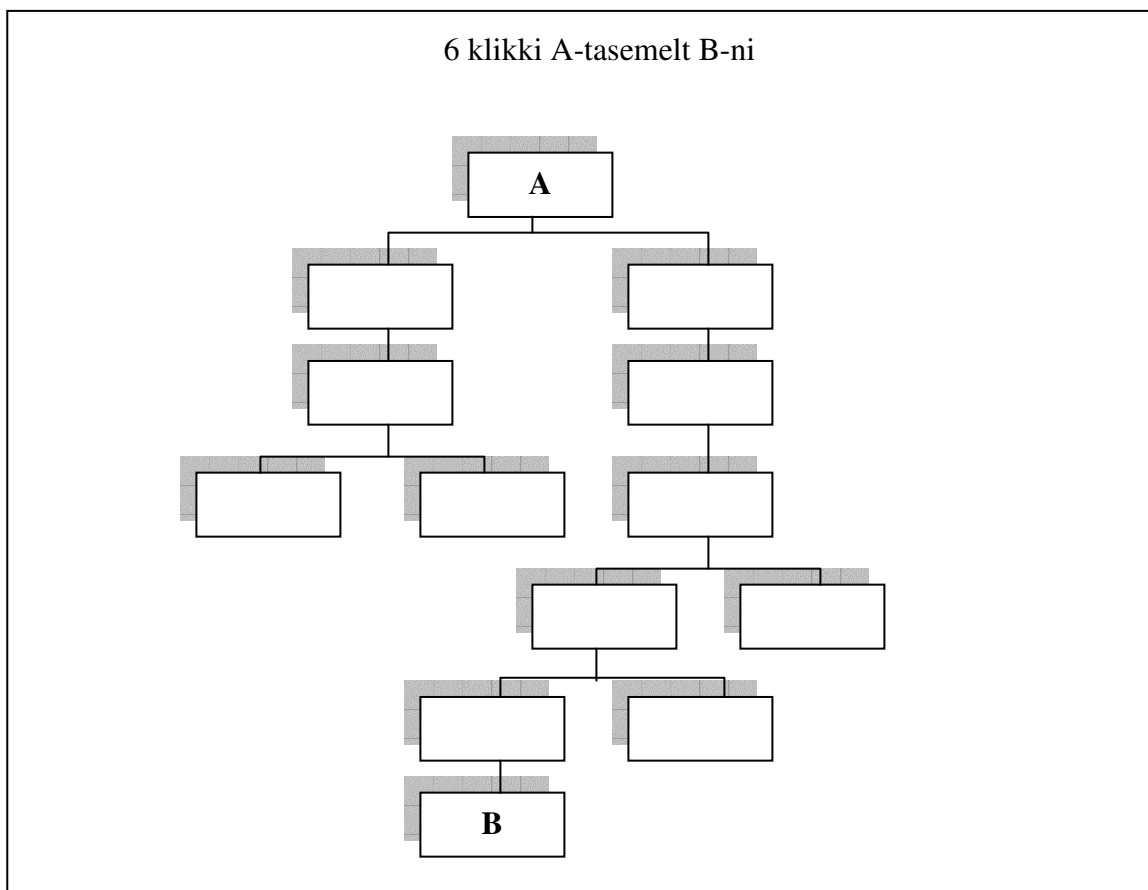
Veebisaidi strateegia tagab olukorra, et uue veebisaidi sisuline ning vorminguline ülesehitus vastaks üldistele nõuetele või nn rusikareeglitele, mille järgi peab veebi sisu olema esitatud selgelt ja lihtsalt, eesmärgipäraselt ning asjakohaselt (Praust 2003: 38). Veebisaidi strateegia loomisest loobumise tulemuseks võib olla puuduliku infoga ning oma eesmäärke mittetäitev lõpplahendus.

Strateegias tuleks ka selgeks kirjutada, kas tulevane veebisait on staatiline, mille puhul on hilisem saidi korrastamine, muutmine ning administreerimine keeruline ja ajamahukas, või luuakse dünaamiline andmebaasidel põhinev keskkond, mille loomine on küll keerulisem, kuid haldamine ja hooldamine tulevikus on tunduvalt lihtsam kui staatilisel leheküljel (Pappel 2001: 45).

#### 4.4. Sisuarhitektuuri mudel

Hea infoarhitektuuri aluseks peetakse hästi läbimõeldud hierarhiat. Inimesed on infohierarhiaid moodustanud ja kasutanud väga ammustest aegadest peale, paljud olulised sotsiaalsed struktuurid on oma ülesehituselt hierarhilised - sugupuud on hierarhilised, ühiskonna kihistumine klassidesse või kastidesse on hierarhiline, raamatud on hierarhiliselt jagatud peatükkideks ja paragrahvideks, lauseteks, sõnadeks ja tähtedeks – ning tänu sellele suudavad inimesed väga kergesti ja kiiresti mõista hierarhilise mudeli järgi organiseeritud veebikeskkondi. Kuna hierarhiamudel on hea ja lihtne viis info organiseerimiseks, siis seda peetakse ka väga heaks aluseks, millele infoarhitektuuri üles ehitama hakata. See võimaldab defineerida peamised sisulised alad ning laiendada need skeemiks, mis võimaldab juurdepääsu veebisaidi sisule (Rosenfeld, Morville 2002: 66).

Oluline on leida mõistlik hierarhiavorm, mida veebikeskkonnas kasutada. Kui hierarhia on väga kitsa ja sügava struktuuriga (vt joonist nr 3), siis peavad veebikasutajad info kättesaamiseks läbima liiga palju infotasemeid, et neid huvitava infoni jõuda – sellise mudeli puhul peab kasutaja erinevatel infotasemetel klikkima vähemalt kuus korda, mis on vastuolus "kolme kliki teoriaga" – ning see muudab veebikeskkonna kasutamise kohmakaks, aega ja kannatust nõudvaks (Rosenfeld, Morville 2002: 67). Kui veebikeskkonnas on infot raske leida, siis veebikasutajad lahkuvad veebikeskkonnast ning otsivad infot mujalt. Kui tegu on aga organisatsioonispetsiifilise infoga, siis ei ole seda võimalik ka mujalt veebis leida ning veebikasutaja infovajadus jääb seega rahuldamata. See võib omakorda tekitada tõrkeid nii organisatsioonikommunikatsioonis kui ka erinevate koostöövõrgustike toimimises, kui koostööpartneritel ei ole võimalik olulist infot lihtsate vahenditega veebist leida.



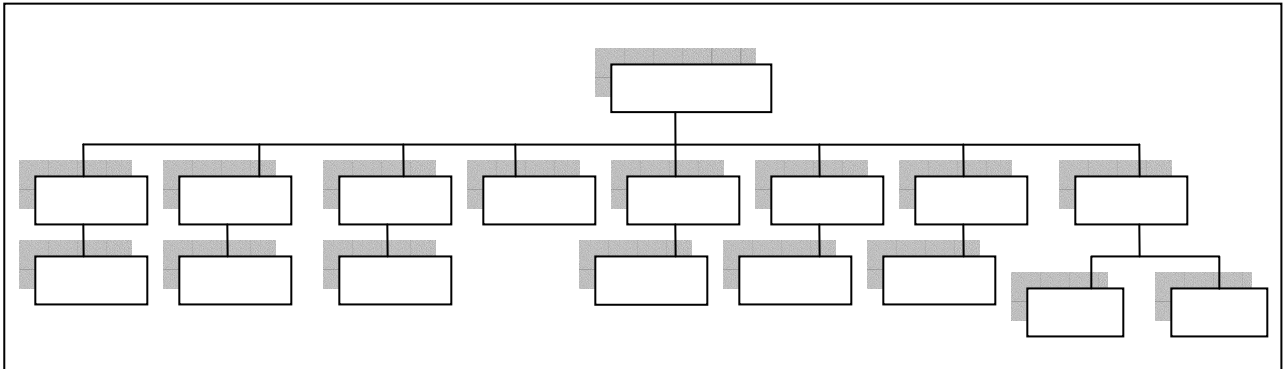
**Joonis 3.** Kitsa ja sügava struktuuriga hierarhiamudel (Rosenfeld, Morville 2002: 67)

Madala ning laia hierarhiamudeli (vt joonist nr 4) puhul esitatakse esimesel tasemel hulk valikuid, mida kasutades peaks kiiresti vajaliku infoni jõudma (Rosenfeld, Morville 2002: 67). Oluline on infokategooriate selge esitamine ja defineerimine, muidu võib infoni jõudmine samuti keeruline olla. Selleks tuleb organisatsiooni tegevused ja struktuur ning võimalikud infoüksused veebis põhjalikult läbi analüüsida ning infoüksustele selged ning informatiivsed nimetused anda, mis juhiks vebikasutajad neid huvitava infoni veebisaidil. Samas peab loodav hierarhia olema piisavalt paindlik ning arvestav võimalike muutustega tulevikus.

Hierarhiamudelit valides tuleb arvestada ka inimese visuaalse tähelepanu ning kognitiivsete võimete piirangutega (Rosenfeld, Morville 2002: 67). Inimene ei suuda märgata liiga paljut infot korraga. Veebis peab arvestama nn tähelepanu mahtu, mis on keskmiselt 7 pluss/miinus 2 ühikut. Seetõttu ei tasu pakkuda paralleelselt rohkemat informatsiooni.



Üldiselt soovitatakse eelistada pigem laia ning madala struktuuriga hierarhiat kui kitsast ja sügavat mudelit (Rosenfeld, Morville 2002: 69).



**Joonis 4.** Laia ning madala struktuuriga hierarhiamudel (Rosenfeld, Morville 2002: 67)

#### **4.5. Veebisaidi vormingumudel**

Interneti ning veebi kiire arengu tagajärjel on kasvanud ka veebikasutajate ootused ja nõudmised, mistõttu on eriti oluliseks muutunud erinevate arhitektuuri- ja disainistrateegiate tundmine veebis, et tagada veebisaidi funktsionaalsus ja kasutajasõbralikkus. Lisaks on oluliseks ja tõsiseks probleemiks muutunud veebikeskkondade standardsus. Halb veebidisain, mis varem tähendas vaid koledat või osaliselt ligipääsmatut lehekülge mõnes brauseris, tähendab tänapäeval olukorda, kus lisaks graafikat mittetoetavatele brauseritele on keskkond ligipääsmatu ka uute kommunikatsioonitehnoloogiatega nagu mobiiltelefonide, pihuarvutite või ekraanilugemissüsteemidega (Kikkas 2005: sissejuhatus). Uued kommunikatsiooni-vahendid nõuavad arvestamist ka veebidisaini praktikas.

Veebisaidi disainimudel kujutab enesest detailse visuaalse veebisaidi prototüübi loomist, milles arvestatakse nii organisatsiooni vaimset kui visuaalset identiteeti, et veebisait kujuneks sisuliselt ja vorminguliselt terviklikuks ning organisatsiooni eesmäärke toetavaks veebilahenduseks. Veebisaidi disainimudeli loomisel ei ole kõige olulisem lehekülje atraktiivsus, arvestada tuleb erinevate kasutajatega, kes võivad lehekülge lugeda, kasutades mobiilsidevahendeid, erinevaid ekraanilugemissüsteeme või keskkondi, mis ei toeta graafikat. Sellisel juhul ei pruugi veebikasutaja visuaalselt atraktiivsest graafiliselt disainitud veebilehest sisuliselt mingit asjalikku ülevaadet saada, sest veebilehe sõnum kaob disainielementide vahele ära (Praust 2003: 39). Lisaks peab veebileht olema kättesaadav

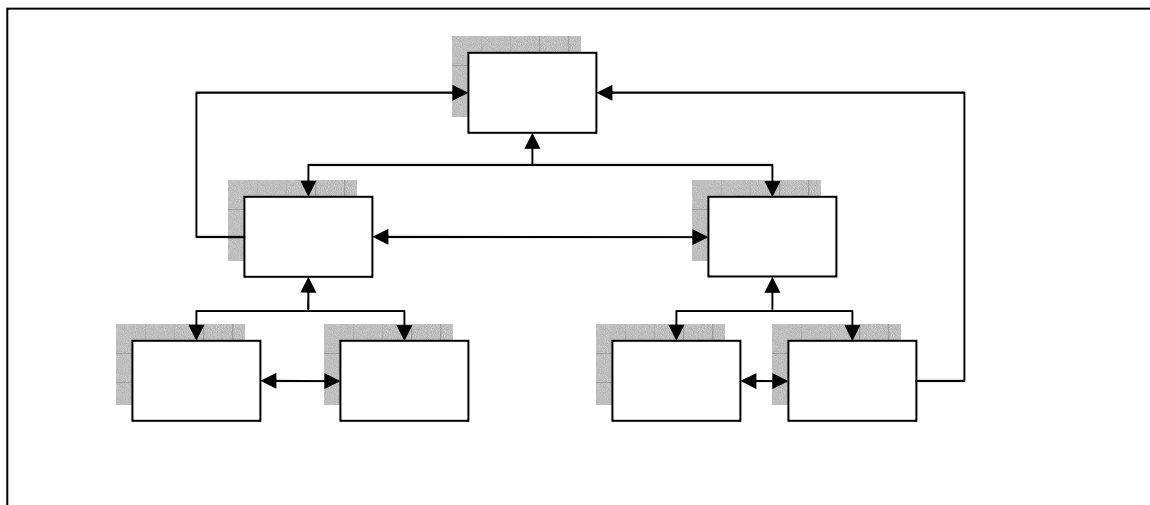
spetsiaalbrauseriga nägemispuudega inimest jaoks, mis graafilise disainiga ülekoormatud lehekülje puhul võimalik pole. Disainimudelit luues tuleb seetõttu kasutada tehnoloogiaid, mis on välja töötatud kättesaadavust silmas pidades, et kogu veebisaidi sisu ja struktuur oleks esitusest sõltumatult alati loetav ning kättesaadav.

Veebidisainerid peavad leppima võrguühiskonna paratamatu trendiga, et publikul on autorist oluliselt rohkem võimalusi ja õigusi. Veebis valib kasutaja vaatenurga ning selleks võib ta veebidisaineri loodud kujundust täielikult ignoreerida, kunstilise vormingu brauseris välja lülitada ning pelgalt tekstipõhise sisulise ülesehitusega veebis tegeleda. Veebimeistritel puudub kontroll oma lehekülje kujunduse üle, kuid neil on alati võimalus tagada lehekülje sisu või sõnumi loetavus veebis (Kaplinski 2003:24). Sisuline ülesehitus veebis on esmatähtis ning ülejäänud vorming peab toetama veebisaidi sõnumit ja sisu.

Hea veebisaidi puhul on oluline selle navigeeritavus. Navigatsioonisüsteemid on seotud inimliku hirmuga eksimise ees. Eksimist peljatakse, sest see on seotud segaduse, frustratsiooniga, viha ning hirmuga ning seetõttu on inimesed loonud mitmeid vahendeid alustades kaartidest, kompassist, märkidest tänavatel ning lõpetades globaalsete positsioneerimissüsteemidega, et hoiduda eksimisest ning leida õige tee sihtpunkti või koju tagasi. See tähendab, et lisaks informatiivsusele on veebisaidi juures oluline navigeeritavus (Talts 2000: 44). Veebisaidi vormingumudel peab lisaks sisulisele ülesehitusele toetama ka veebikasutajate liikumist saidil. Infoarhitektuurimudel koostöös disainimudeliga peavad tagama, et veebikasutaja end veebikeskkonnas mugavalt ja turvaliselt tunneks.

Veebisaidi esileht kui infohierarhia kõrgeim tase on kõige prominentsem ning tähtsam navigatsioonivahend veebikeskkonnas. Esilehe sisuline ning vorminguline külg on seetõttu eriti oluline, võimalikud muudatused esilehel võivad oluliselt kahjustada mentaalset mudelit, mille kasutajad on veebikeskkonda külastades enesele loonud. Seetõttu on esilehekülje kujundus vale koht säästmiseks. Veebisaidi avalehe kujundus peaks olema algusest peale visuaalselt nauditav, lihtne, olulisi navigatsioonifunktsioone täitev ning kaasaegseid standardeid arvestav.

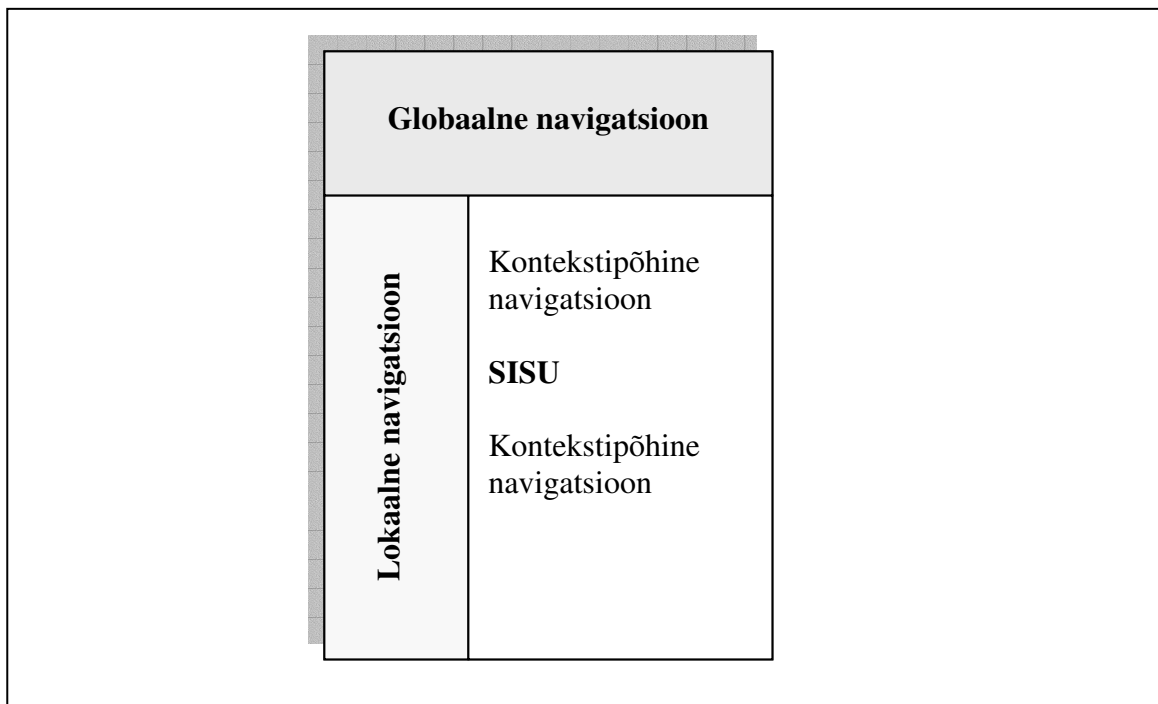
Kaasaegsed võrguühiskonnas loodavad tekstid on atraktiivsed, kuna neis on võimalik hüperlinke kasutades tavalistest tekstidest kujundada mitmeid kordi infomahukamaid, paindlikke ja mitmetasandilisi materjale veebis. Hüpertekst on suhteliselt uus ning täiesti mittelineaarne viis info organiseerimiseks. Ühelt poolt võimaldab hüpertekst väga paindlikku infoarhitektuuri loomist, kuid teisalt muudab see infostruktuuri keeruliseks ning segadust tekitavaks, hüperlingitud veebikeskkondades on lihtne ära eksida (Rosenfeld, Morville 2002: 73). Ülalkirjeldatud hierarhiamodelid on inimõtteviisile tuttavad viisid informatsiooni organiseerimiseks, kuid hierarhiamodelil liikumine on alati olnud range struktuuri poolt piiratud. Hüpertekst võimaldab neid piiranguid ületada ja hierarhiamodelid tunduvalt paindlikumaks muuta. Hüpertekst toetab nii lateraalset kui ka vertikaalset navigatsiooni, mis tähendab, et kui hierarhiamodel on kombineeritud hüpertekstiga, siis on võimalik veebis liikuda praktiliselt kõikjalt kõikjale (vt joonist nr 5). Navigatsioonisüsteemi disainitrikiks peetakse tasakaalu leidmist paindlikkuse ja võimalustest ülekoormatud veebis liikumise vahendite vahel.



**Joonis 5.** Hüperlinke sisaldav hierarhiamodel (Rosenfeld, Morville 2002: 112)

Navigatsioonisüsteemi tüüpidega on veebis kasutusel globaalne, lokaalne ning kontekstipõhine navigatsioon, mis pakuvad abi, et veebikasutaja mõistaks, kus ta asub, kuhu on tal võimalik veebikeskkonnas liikuda ning kuidas vajaliku infoni jõuda (Rosenfeld, Morville 2002: 107).

Globaalseks navigatsioonisüsteemiks nimetatakse veebikeskkonda läbivat süsteemi, mis on esindatud igal keskkonda kuuluval lehel. Tihti on see esitatud navigatsiooniribana iga lehekülje ülaosas, vahel korratakse riba ka allosas. Globaalne navigatsioonisüsteem peab tagama otseühenduse võtmepiirkondade ja -funktsioonidega veebikeskkonnas, olenemata sellest, millisel infohierarhia tasemel veebikasutaja parasjagu viibib (Rosenfeld, Morville 2002: 113). Lokaalse navigatsioonisüsteemi ülesandeks on tagada võimalus konkreetses veebikeskkonna piirkonnas orienteerumiseks ning kontekstipõhine navigatsioon on seotud konkreetse lehekülje, dokumendi või objektiga (Rosenfeld, Morville 2002: 116). Erinevaid navigatsioonisüsteeme on võimalik edukalt koos kasutada (vt joonist nr 6), kui need suudetakse efektiivselt lõimida ning seejuures ei koormata keskkonda korduvate või segadusttekitavate võimalustega üle. Taas on oluline tasakaalu leidmine paindlikkuse ning valikuvõimalustest ülekoormatud süsteemi vahel.



**Joonis 6.** Navigatsioonisüsteemide kombinatsioon (Rosenfeld, Morville 2002: 119)

Oluline on ka otsus, kas kasutada graafilisi või tekstil põhinevaid navigatsiooniribasid. Arvestada tuleb, et graafilised navigatsiooniribad on küll atraktiivsed, kuid need võivad veebikeskkonna kasutamist aeglustada või muuta selle kasutamise tunduvalt keerulisemaks (Rosenfeld, Morville 2002: 119).

Konteksti peetakse olulisimaks navigatsioonisüsteemi osaks. Kuna veebis paljusid füüsilise maailma kontekstuaalseid märke ei eksisteeri ning hüperlinke kasutades on võimalik liikuda keskkonnast keskkonda, jättes kõrvale nii erinevate keskkondade esilehed või muud organisatsiooni määratlevad vahendid veebis, siis tuleb kontekst veebis tagada veebikeskkonna reeglite järgi ning selles tuleb olla eriti järjekindel, et kontekst oleks veebikeskkonda läbiv ning seda kooshoidev element. Kasutaja peab alati täpselt teadma, millises veebikeskkonnas ta parasjagu viibib, isegi kui ta on keskkonda sattunud esilehte vahele jättes. Organisatsiooni nimi, logo ning graafiline identiteet peavad olema esindatud läbi veebikeskkonna kui terviku.

Lisaks ülalkirjeldatud navigatsioonisüsteemidele on loodud ka veebilehitseja-põhiseid navigatsioonisüsteeme, näiteks võimaldab avatud URL ehk universaalne ressursilokaator otseühendust iga veebikeskkonnaga Internetis. *Back-* (tagasi) ja *forward-* (edasi) nupud võimaldavad kahesuunalist veebikeskkonnas liikumist. Kasutaja liikumisi salvestava menüü abil on võimalik kerge vaevaga taastada juurdepääs sessiooni vältel külastatud keskkondadesse. Samuti on võimalik talletada spetsiifilisi lehekülgi tulevikus kasutamiseks või panna tähele värvi muutvaid hüperlinke, et oma samme veebis jälgida ning hoiduda eksimise eest. Lihtne indikaator "Te asute siin" on asukohateadliku käitumise aluseks ning hoiab samuti kasutajat võimalikust liikumissegadusest veebis (Rosenfeld, Morville 2002: 110).

Traditsioonilistele navigatsioonisüsteemidele kasutatakse veel lisasüsteeme, mis koosnevad peamiselt veebikeskkonna sisukaardist, indeksist või sisujuhist. Sisukaart on sarnane sisukorrale: esitatakse paar esimest infohierarhia astet, millega tagatakse laiahaardeline ülevaade veebikeskkonnas leiduvast sisulisest materjalist ning samuti kiire ja lihtne juurdepääs erinevatele veebikeskkonna osadele. Sisukaart muudab lehekülje struktuuri kasutajale nähtavaks ning arusaadavaks (Talts 2000: 44). Seda on eriti sobiv kasutada hierarhilise struktuuriga organisatsioonide veebikeskkondades. Kui aga organisatsioonistruktuur ei ole rangelt hierarhiline, siis võib lisanavigatsiooni vahendina olla efektiivsem kas sisuindeks või muud alternatiivsed vahendid. Navigatsioonisüsteemi valimisel tuleb arvestada ka veebikeskkonna mahukuse ja suurusega. Väga väikesed keskkonnad toimivad hästi ka ilma sisukaardita.

Otsingumootorit peetakse veebikasutajate lemmikvahendiks info otsimisel. Samas on aga hea ning funktsionaalse otsingumootori väljaehitamine äärmiselt keeruline ning kulukas protsess. Seetõttu soovitatakse väga täpselt läbi mõelda, kas antud veebikeskkond vajab otsingumootorit või suudab seda asendada hästi läbimõeldud infoarhitektuur. Otsingumootori vajadus on põhjendatud ainult väga suurte ja mahukate veebipõhiste andmebaaside või väga fragmenteeritud keskkondade puhul (Rosenfeld, Morville 2002: 132).

#### **4.6. Mudeli ellurakendamine ja veebisaidi administreerimine**

Infoarhitektuurist ja disainimudelitest loodud tervik rakendatakse ellu ning sellele järgneb igapäevane infohaldus saidil, samuti edasine analüüs veebisaidi kui terviku arendamiseks ning võimalike infovajaduste muutustega arvestamiseks. Loodud keskkonna tulemuslikkuse analüüsimiseks on erinevaid meetodeid. Üheks võimaluseks on külastuste loenduri kasutamine, mis võimaldab veebisaidi külastuste kohta infot koguda ning seda analüüsida ja kategoriseerida.

Veebistatistika koguda tasub peamiselt kolmel eesmärgil. Esiteks selleks, et selgitada välja, kas veebisaiti kasutatakse ning kas inimesed leiavad sealt midagi ka üles. Teine ülesanne võiks seisneda võimalike vigade parandamises veebisaidil, st veebistatistika peaks võimaldama märgata võimalikke vigu navigatsiooni ülesehituses ning infoarhitektuuris. Kolmanda otstarbena tuuakse välja veebisaidi kui terviku arendamine veebistatistiliste andmete abil. Lisaks võimaldab külastatavuse analüüs jälgida, kas mõned pressiteated, artiklid või muud olulised tekstid tekitavad muudatusi veebisaidil (Tuisk 2001: 76-77).

Kõige kallim ning aja- ja töömahukam ongi just veebisaidi hooldus, selle täiendamine, parandamine ja ajakohastamine, mis on oleneb omakorda sellest, kas on tegu staatilise või dünaamilise veebikeskkonnaga. Kodulehe administreerimise ja edasiarendamise lihtsusest oleneb aga see, kuidas informatsioon lehel uueneb.

## **5. PRAKTILINE PROJEKT**

### **5.1. Akadeemia veebisaidi eesmärk ja strateegia**

Hetkel toimiv akadeemia veebisait täitis ajal, mil see 1997. aastal loodi, ilmselt üsna hästi oma eesmärged. Akadeemia oli tolleaegseid vahendeid kasutades veebis esindatud ning info selles toimis hästi. Kaheksa aasta jooksul on aga väga palju muutunud. Ühelt poolt on edasi arenenud veebisaitide ülesehitamiseks, hooldamiseks ja administreerimiseks kasutatavad tehnoloogiad ning veebimeistrite professionaalsed oskused ning veebikasutajate ootused ja teadmised, teisalt on muutunud ühiskond meie ümber ning inimesed ja organisatsioonid selles. Samuti ei olnud veebi alguses välja kujunenud veebiarhitektuuri ja –disaini reeglid, millega aga tänapäeval arvestada tuleb.

Kui võrguühiskonnas toimivaid trende jälgida, siis on võimalik näha, et inimesed on muutumas üha mobiilsemaks, nende töö- ja puhkeaeg on kaotamas aja ning ruumiga seotud piiranguid. Võrguühiskonna tingimuses on üha populaarsemaks muutumas nn kodu- või taskukontorid, mis on tööandjate, kolleegide ning koostööpartneritega erinevate kommunikatsioonitehniliste vahendite ja veebipõhiste võrgustike abil ühendatud. Võrguühiskond nõuab oma liikmeilt tegevusefektiivsuse säilitamiseks paindlikku võrgustatust ning head küberruumi tundmist, sest tegevused veebis on jõudmas kõikjale, kus vastavad tehnilised võimalused olemas.

Uued info- ja mobiilsidetehnoloogiad esitavad aga veebisaitide loojatele uusi nõudmisi ja väljakutseid. Graafiliselt hästi disainitud infomahukas veebisait ei pruugi olla parim lahendus tänapäeval, sest uute tehnoloogiatega pole selliste keskkondade sisu nähtav ning kasutatav. Eelmise sajandi 90datest aastatest peale on välja kujunenud omamoodi veebiesteeetika ja –eetika, mis sisaldab nii sisulisi kui vormingulisi nõudeid veebisaitidele, aga ka reegleid saitide navigeeritavusele ning kättesaadavusele erinevate vahenditega.

Uued veebisaidid on enamasti dünaamilised, sisuliselt pidevalt uuendatavad ning hästi korrastatavad. Akadeemia veebisait on siiani olnud aga küllaltki staatiline, vananenud info

uue vastu väljavahetamine on olnud keeruline ning infostruktuuri muutmine saidil üldiselt on siiani olnud võimatu. Tegevuskeskkonna ning oluliste tegevuste muutumine või organisatsiooni uued tegevused ei ole seetõttu veebisaidil kajastunud. Veebisaidi kujundus on paljuski piiranud akadeemia veebisaidi kui terviku arendamist, mille tulemuseks on ülekoormatud esileheküljega infokeskkond, millest on keeruline infot üles leida. Infoliiasus peidab huvitavad tekstid enesesse ning sait paistab elutu ja raskesti kasutatav.

Uue veebisaidi loomine hetkel, mil akadeemia ning kogu Eesti ühiskonna tegevuskeskkond ja kontekst on tunduvalt laienenud ning avardunud, ning olukorras, kus ametisse on astunud akadeemia uus juhtkond, on hästi ajastatud. Uus keskkond, uued funktsioonid ning uus juhtkond oma ideede ning tegevustega vormivad loodava veebisaidi sisulise ülesehituse. Uue veebisaidi eesmärk on luua uutes tingimustes ning tegevuskeskkonnas veebikeskkond, mis rahuldaks selle kasutajate infovajadusi, oleks sisuliselt huvitav ja atraktiivne ning arvestaks kaasaegsete veebisaite puudutavate reeglitega. Veebiarhitektuuri loomisel järgitakse vastavaid õigusluseid, kaasaegseid navigatsiooni- ja struktuurireegleid ning veebidisaini standardeid, et muuta staatiline koduleht dünaamiliseks ning hästi funktsioneerivaks Akadeemia tegevust ja eesmärke kajastavaks terviklikuks veebilahenduseks.



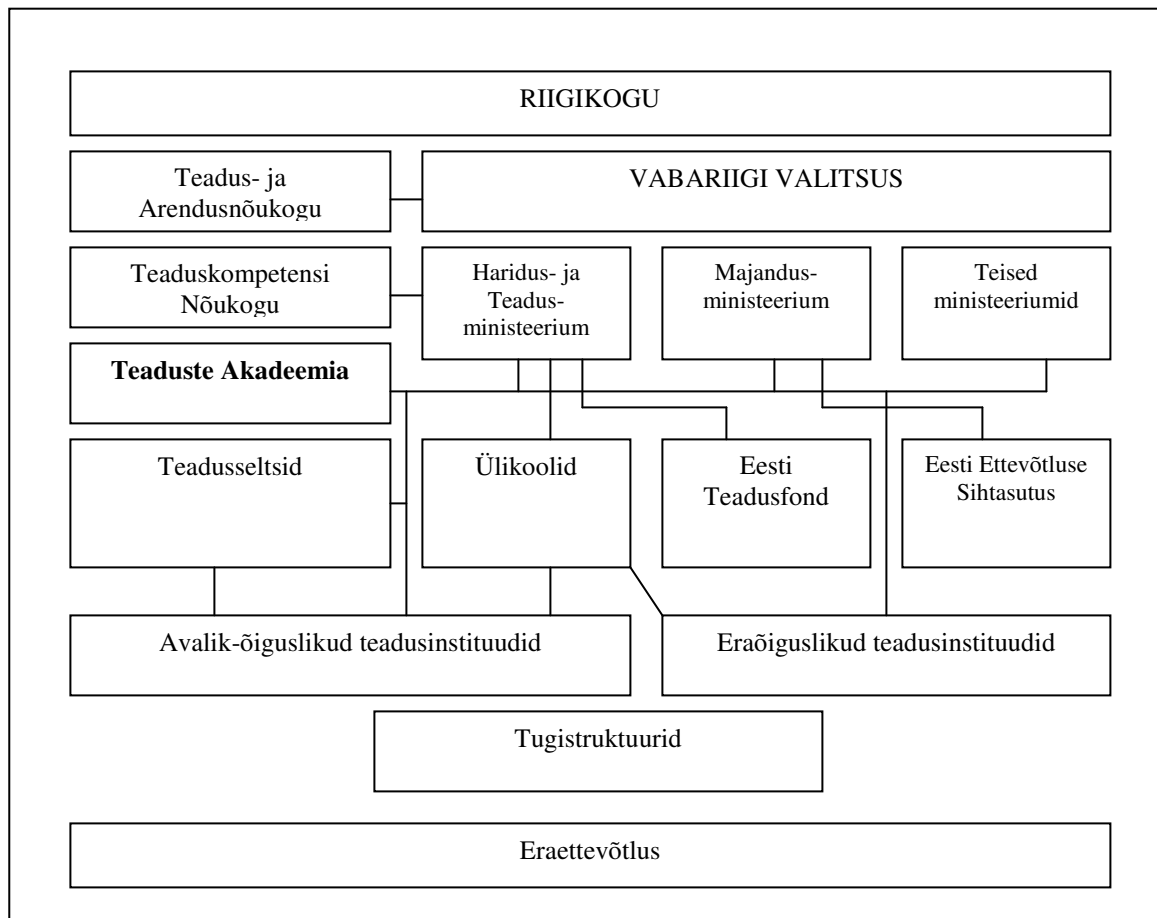
## 5.2. Tegevusruumi analüüs

21. sajandi alguse tegevuskeskkond, selle sotsiaalsed struktuurid ja arengud on omapärsed, enneolematud ning seetõttu väga huvitavad. Kuid lisaks kaasaegsele huvitavale kultuurikeskkonnale kujundab organisatsiooni tegevusruumi ka organisatsiooni ajalugu. Eesti Teaduste Akadeemia loodi 1938. aastal paindliku ning Euroopa akadeemiate vaimule vastava organisatsioonina (Engelbrecht 1998: 6), mille tänapäevane tegevuskontekst on seotud akadeemia arenguloo ning teadusmõtte arenguga Eestis ja maailmas üldisemalt. Iga akadeemia tegevusmudelit, selle vaimset ja visuaalset identiteeti mõjutab aga ka akadeemia kui nähtuse algus antiikaegses Kreekas. Niisamuti kui aastatuhandete jooksul muutunud kommunikatsioonitavades on säilinud selle algne eesmärk mõtete väljendamisest, on tuhandete aastate möödudes akadeemiate esialgne funktsioon teadusuuringute toetamise ning hiljem lisandunud koostöö arendamise ja publikatsioonide toetamise näol tänase päevani säilinud (Engelbrecht 1998: 5), vaatamata sellele, et iga ajastu on sellele lisanud omi nüansse ja spetsiifikat.

Sellise ajaloolise kontekstiga organisatsiooni puhul on väga kohane meenutada Vana-Kreeka filosoofe, et praktilisele projektile anda pisut idealistlikum ning laiem kontekst. Hüpertekste loovas võrguühiskonnas kehtivad hästi Aristotelese loodud retoorikareeglid, niisamuti kui on säilinud Platoni avalikkusele suunatud diskussiooni- ja teadmispõhine kommunikatsioon akadeemias. Ajalugu ning tänapäev peavad moodustama teineteist toetava terviku. Minevik ja tulevik on mõlemad olulised, millega organisatsioon oma tegevuses ja arengutes arvestada võiks. Aegade jooksul välja kujunenud akadeemiline tegevuskultuur peaks püsima jääma ka heitlikus ja muutlikus võrguühiskonnas. Selline võiks olla mõtte- või ideemudel, mille alusel akadeemia veebisaiti kui aega ja ruumi ning sisu ja vormingut ühendavat tervikut looma hakata.

Akadeemia ei ole suletud organisatsioon, see on seotud teadusruumiga Eestis ning Euroopas ja mujal maailmas. Akadeemia tegevuse ja eesmärgid määrab suures osas tema koostööpartnerite ring ning üldised eesmärgid ühiskonnas. Teaduse ja arendustegevuse skeem illustreerib akadeemia tegevusruumi Eestis (vt joonist nr 7). Skeem on omakorda seotud Euroopa ja veel laiemalt maailma teadusruumis toimuvaga. Skeemi spetsiifika

määratleb akadeemia koostööpartnerid ja kommunikatsioonivõrgustikud, mis on seotud ka loodava veebisaidi konkreetsete sihtgruppidega (vt sihtgruppide analüüsi tabelit).



**Joonis 7.** Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonisüsteemi skeem (Teadmispõhine Eesti. Eesti teadus- ja arendustegevuse strateegia 2002-2006: lisa 2)

Akadeemia asub koos kõigi tema kaasaegsete organisatsioonide ning neid moodustavate inimestega kesk postmodernset võrguühiskonda, mis oma spetsiifikaga sunnib organisatsiooni ja inimesi nende tegevuses arvestama. See on infoliiane ja üksikisikukeskne võrgustikel põhineva kommunikatsiooniga ühiskonnavorm, kus organisatsioonide veebipõhine suhtlemisviis on tõusmas olulisele kohale tavakommunikatsiooni ning teabevahetuse kõrvale, lükkamata traditsioonilisi kommunikatsioonitraditsioone kõrvale, vaid neid uute tehniliste vahendite ja uute võimalustega toetades ning oluliselt täiendades. Veebipõhine kommunikatsioon on küll klassikaliste suhtlustavadega võrreldes oma arengu alguses. Siiski on selle ülikiiretes arengutes tajuda trende, mis maailma meie ümber

muudavad. Aimata võib sotsiaalsete struktuuride killustumist, debürokratiseerumist ning detsentraliseerumist uuteks võrgustikukujulisteks struktuurideks. Organisatsiooni-kommunikatsioonis on seda oluline arvestada, sest see muudab nii selle liikmete, töötajate kui ka koostööpartnerite vahelisi suhteid. Organisatsiooni veebis toimuv kommunikatsioon on aktiivne vahend, et võrgustruktuurilises ühiskonnas hästi toimida.

### **5.3. Akadeemia veebisaidi sihtgrupi analüüs**

21. sajandi alguseks väljakujunenud võrguühiskond määrab suures osas kaasaegse kommunikatsiooni spetsiifika. Üheks võrgupõhise kommunikatsiooni tunnuseks on sihtrühmade ebaselgus ja hajusus ning nende väga määratlemise keerukus. Siiski on akadeemia veebisaidi põhisihtgruppe võimalik defineerida, aimates nende ühiseid huvisid, sarnaseid tegevusi ja arusaamu ning sellest tulenevaid infovajadusi. Akadeemia veebikeskkonna huvigrupid on eelkõige akadeemia liikmed ja välisliikmed, partnerakadeemiad ja -organisatsioonid ning arendus- ja teadusasutused Eestis ja mujal maailmas, noored teadlased ja teadushuvilised noored, riigiasutused ning ajakirjandus. Sihtrühma muudab hajusaks võimalik laiema avalikkuse huvi Akadeemia tegevuse ning selle veebipõhise kajastamise vastu.

Auditooriumid jagatakse tavaliselt kolmeks grupiks, mida võib nende kõige üldisemate tunnuste järgi nimetada A-, B- ja C-sihtgrupiks (Rosenfeld, Morville 2002: 30). A-grupi moodustavad inimesed, kes on teadlikud ja oskavad oma konkreetset infovajadust defineerida, nad on kursis, millises keskkonnas neid huvitav teave asub ning nad oskavad selles keskkonnas hästi orienteeruda. Reeglina on A-gruppi kuuluvad isikud veebisaiti enne külastanud ning nende otsikäitumist iseloomustab eelkõige teadlikkus ja sihipärasus (inglise keeles *know-item seeking*) (Rosenfeld, Morville 2002: 31). B-gruppi kuuluvad inimesed, kes püüavad leida mingi teatud teema või probleemi kohta kõikvõimalikku ning põhjalikku infot, külastades seetõttu erinevaid keskkondi, et oma probleemi või ülesannet lahendada. Üldjuhul satuvad nad veebikeskkondadesse, mida ei ole varem külastanud, ning nende otsikäitumisele on tunnuslikud väga põhjalikud uuringud veebis (inglise keeles *exhaustive research seeking*) (Rosenfeld, Morville 2002: 32).

C-grupi moodustavad inimesed, kes satuvad veebileheküljele kogemata, neil puuduvad nii konkreetsed ootused kui ka teadmised saidi kohta, nende jaoks on oluline avatud otsinguprotsess, kuid oma infovajadust defineerida nad ei oska. C-grupi otsikäitumisele on omane juhuslik vaatlus või veebiuuring (inglise keeles *exploratory seeking*) (Rosenfeld, Morville 2002: 32).

### Sihtgrupi analüüsi tabel

<b>A-grupp</b>	<b>B-grupp</b>	<b>C-grupp</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Akadeemikud</li> <li>• Akadeemia kantselei</li> <li>• Akadeemia asutused</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Välisliikmed</li> <li>• Eesti teadus- ja arendusasutused</li> <li>• Teadus- ja arendusasutused Euroopas ja mujal maailmas</li> <li>• Mobiilsed Eesti teadlased</li> <li>• Mobiilsed välisteadlased</li> <li>• Partnerakadeemiad ja -organisatsioonid</li> <li>• Akadeemiaga assotsieerunud asutused</li> <li>• Riigiasutused</li> <li>• Ajakirjandus</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Teadlased nii Eestis kui ka mujal</li> <li>• Teadushuvilised Eestis ja mujal maailmas</li> <li>• Laiem avalikkus</li> </ul>
<b>SIHTGRUPI HUVID</b>		
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Kontaktandmed</li> <li>• Uudised</li> <li>• Üritused</li> <li>• Töökavad</li> <li>• Alusdokumendid</li> <li>• Arengukavad</li> <li>• Publikatsioonid</li> <li>• Akadeemia liikmeskonna tegevus</li> <li>• Üldkogu tegevus</li> <li>• Juhatuse ja osakondade tegevus</li> <li>• Nõukogude ja komisjonide tegevus</li> <li>• Akadeemia asutused</li> <li>• Assotsieerunud asutused</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Kontaktandmed</li> <li>• Üldinfo</li> <li>• Akadeemia liikmeskonna tegevus</li> <li>• Üldkogu tegevus</li> <li>• Juhatuse ja osakondade tegevus</li> <li>• Nõukogude ja komisjonide tegevus</li> <li>• Akadeemia asutused</li> <li>• Assotsieerunud asutused</li> <li>• Teadusseltsid ja ühendused</li> <li>• Alusdokumendid</li> <li>• Arengukavad</li> <li>• Üritused</li> <li>• Publikatsioonid</li> <li>• Raamatukogu</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Üldinfo</li> <li>• Akadeemia ajalugu, missioon ja eesmärgid</li> <li>• Uudised</li> <li>• Üritused</li> <li>• Arengukavad</li> <li>• Publikatsioonid</li> <li>• Rubriik "Mõtteavaldusi akadeemikutelt"</li> <li>• Akadeemikute kõned ja sõnavõttud</li> <li>• Teadus- ja arendustegevus Eestis ja Euroopas</li> <li>• Muu info ja materjalid</li> <li>• Lingid</li> <li>• jne</li> </ul>

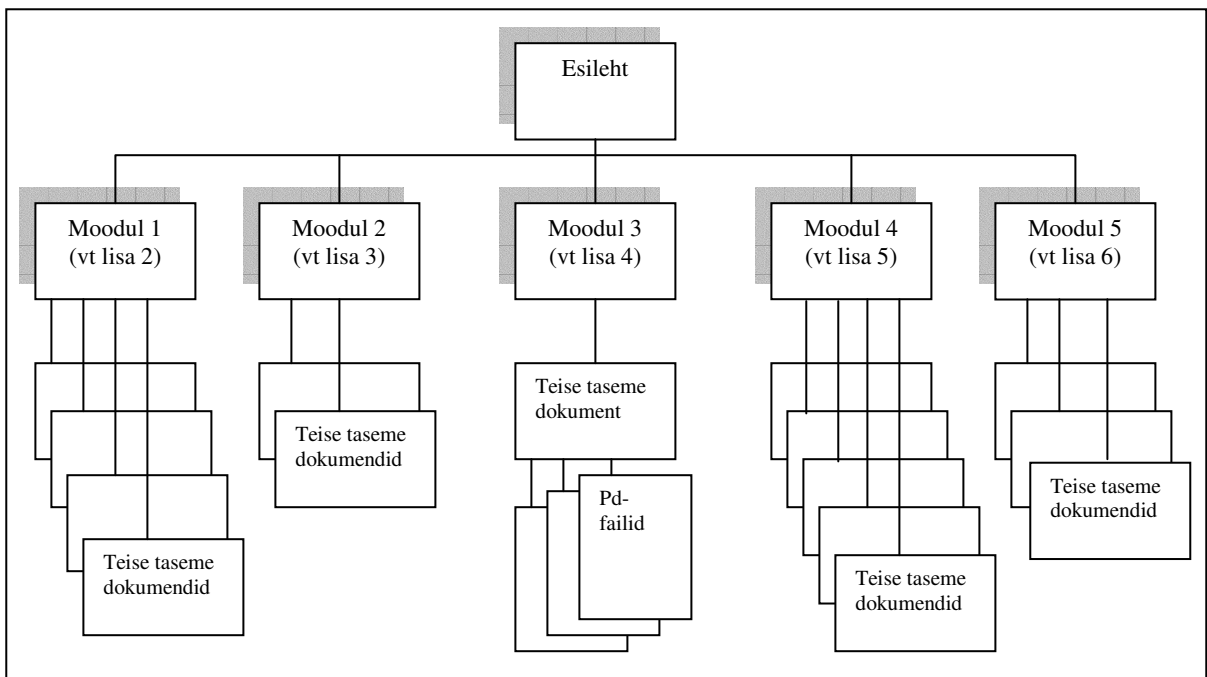
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Teadusseltsid ja ühendused</li> <li>• Akadeemiline teadlasvahetus</li> <li>• Teadlaste mobiilsus</li> <li>• Stipendiumid ja grantid</li> <li>• Partnerakadeemiad</li> <li>• Rahvusvahelised organisatsioonid</li> <li>• Raamatukogu</li> <li>• Teadus- ja arendustegevus Eestis ja Euroopas</li> <li>• jne</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Teadlasvahetus</li> <li>• Stipendiumid ja grantid</li> <li>• Partnerakadeemiad</li> <li>• Rahvusvahelised organisatsioonid</li> <li>• Teadlaste mobiilsus</li> <li>• Teadus- ja arendustegevus Eestis ja Euroopas</li> <li>• jne</li> </ul>	
--	--	--

#### **5.4. Akadeemia veebisaidi sisuarhitektuur**

Postmodernse võrguühiskonna tunnuseks on elektrooniliste kommunikatsioonivahendite kiire areng, tänu millele täitub maailm rohkete kujundite ja helidega – infoga, mis inimeste tähelepanu pärast pidevat võitlust peab. Oluline info ei tohi sellesse infomürasse mattuda, see tuleb hästi ja atraktiivselt esitada, täitmaks oma eesmärgi ja funktsioone infoliiasele keskkonnale vaatamata. Stiililt ja ülesehituselt tervikliku kaasaegseid nõudeid arvestava veebisaidi ehitamises on jälgitud olulisimaid veebisaidi koostamise reegleid, akadeemia tegevuskeskkonna spetsiifikat ning asendit Eesti ja Euroopa teadus- ja arendustegevuse struktuuris, koostöövõrgustikes ning ühiskonnas laiemalt. Need on tegurid, mis defineerivad veebisaidi sihtgruppi (vt ülalolevat sihtgruppide analüüsi) ning eesmärgid. Sihtgruppide huvid ja infovajadused on erinevad, nende kõigiga tuleb aga arvestada, alustades väga konkreetsest, organisatsiooni liikmetele ja koostööpartneritele suunatud akadeemia tegevusega seotud infost ning lõpetades pressiteadete ja erinevate huvitavate ja atraktiivsete materjalide lisamisega veebi, mis muudaksid veebisaidi huvipakkuvaks laiemale avalikkusele või meelitaksid lugema ka juhuslikku veebis uitajat. Veebisaiti aitavad atraktiivsemaks ning elavamaks muuta kavandatud veebirubriik „Arvamusi akadeemikutelt“, erinevate kõnede, sõnavõttude, avalike loengute ning publikatsioonide lisamine veebi.

Veebisaitide juures peetakse kõige olulisemaks sisulist ülesehitust. Akadeemia veebisaiti kavandades on aluseks võetud infoarhitektuuri struktuuri kolmik (vt joonist nr 1) ning Eesti Teaduste Akadeemia seadus, milles on defineeritud akadeemia kui organisatsiooni ülesanded, eesmärgid ja missioon ning õiguslik seisund (Eesti Teaduste Akadeemia seadus: § 2). Lisaks tuleb veebisaidil arvestada organisatsiooni tegevuspoliitika ja kultuuri, tema positsiooniga ühiskonnas ning tegevuskeskkonna laiema sotsiaalpoliitilise ja kultuurilise kontekstiga, mida on kirjeldatud töö esimeses kaasaegseid kommunikatsioonitrende ning võrguühiskonda kirjeldavas osas. Need on osad, millest moodustub veebisaidi kui terviku alus, millele ehitatakse infoarhitektuur, arvestades akadeemia sihtgruppide huve (vt sihtgruppide analüüsi tabelit) ning võimalike infomahtudega veebis. Akadeemia veebisaidi infomahtusid peegeldavad detailselt lahti kirjutatud veebisaidi moodulid lisades 2-6. Akadeemia eestikeelse veebisaidi sisulise infoarhitektuuri tervik on esitatud lisas nr 1.

Akadeemia veebisaidi infoarhitektuuri loomisel on arvestatud teoreetikute soovitusega vältida kitsa ja sügava kujuga arhitektuurimudelit (vt joonist nr 3) ning eelistada pigem laia ja madalat mudelit (vt joonist nr 4 ja 8). Informatsioon asub akadeemia veebisaidil kolme kliki kaugusel esilehest, informatsioon veebisaidil on ka hüperlinkide abil seotud.

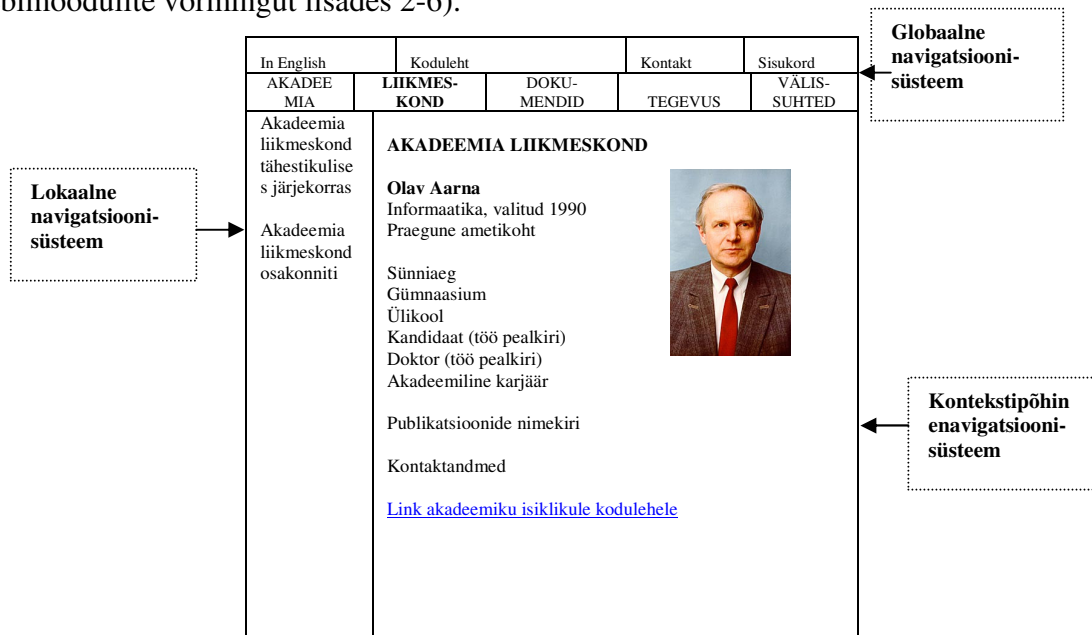


**Joonis 8.** Akadeemia veebisaidi hierarhiamudel

## 5.5. Akadeemia veebisaidi vorming

Veebisaidi disainimudel is arvestatakse akadeemia tegevuspraktika jooksul väljakujunenud visuaalse identiteediga, mis seotakse sisulise arhitektuurimudeliga ühtseks terviklahenduseks ning milles arvestatakse sellega, et tänapäevane veebidisain peab toetama saidi sisulist ülesehitust ja olema standardne, st kättesaadav erinevate kaasaegsete kommunikatsioonitehniliste vahenditega.

Sisulisele arhitektuurimudelile on lisatud olulised ja vajalikud navigatsioonivahendid, et tulevased veebisaidi kasutajad ei eksiks akadeemia saidil ära. Navigatsioonimudeli aluseks on erinevate navigatsioonisüsteemide kombinatsioon (vt joonist nr 6), mille tulemuseks on globaalset, lokaalset ja kontekstipõhist navigatsioonisüsteemi sisaldav mudel. Navigatsioonivahenditena on akadeemia veebisaidil kasutatud infoarhitektuuri, esilehe ülesehitust, menüüriba, mis tagab ligipääsu avalehele, teise taseme dokumentidele, kontaktandmetele, sisukorrale ning ingliskeelsele veebisaidile (vt joonist nr 9 ja veebimoodulite vormingut lisades 2-6).



Joonis 9. Akadeemia veebisaidi navigatsioonisüsteemid

See on ilma kujunduselementideta toorik, mille abil luuakse disainimudel. Veebidisainerid võivad mudelit graafiliselt kujundada, kuid selge ja loogiline navigatsioonisüsteem peab sellel säilima ning hästi toimima hakkama.

## KOKKUVÕTE

Magistritöö praktilise projekti eesmärgiks oli uue – nii sisulisel kui vorminguliselt kaasaegse – Eesti Teaduste Akadeemia olemust ning tegevust kajastava veebisaidi loomine. Eesmärgini jõudmiseks alustati aga laiemast kultuuri- ja kommunikatsioonikeskkonna analüüsist, et tajuda, millistes tingimustes kaasaegsed organisatsioonid ja nende liikmed asuvad ning kuidas need tingimused kommunikatsiooniprotsesse mõjutavad. Praktilise projekti eesmärkide täitmiseks õpiti teoreetiliste käsitluste abil lisaks veebikommunikatsiooni ja –auditooriumide spetsiifikale tundma kaasaegsete veebisaitide sisulist ja vormingulist ülesehitust, disaini- ning navigatsioonisüsteeme puudutavaid reegleid.

Kommunikatsioonitrende ning võrguühiskonna spetsiifikat kirjeldava osa kokkuvõtteks võib näha, et kirja tekkest ning edasiste meediumide arengust sai alguse progress, mis on 21. sajandi alguseks päädinud aega ning ruumi äärmuslikult kokku suruvas kultuurikeskkonnas – võrguühiskonnas. See on uus sotsiaalne keskkond, milles kommunikatsiooniprotsessid toimuvad üha enam erinevate meediavõrgustike kaudu ning milles inimesi ümbritsevad tekstid on muutunud keerulisteks ning tihti laialivalguvateks hüperväljadeks. Ühiskonnas ringleva info hulk on suurem kui kunagi varem ning ajapuuduse tingimuses on inimestel üha vähem aega – aga võib-olla ka tahet –, et vajalikku teavet infomürast üles leida, toorinfot töödelda ning seda korrektselt tõlgendada. Kaasaegseid kommunikatsiooniprotsesse iseloomustab komplitseeritud infouputuse, simulatsioonide, anonüümsuse ja pealiskaudsuse õhkkond, millega kaasaegsed kommunikaatorid arvestama peavad.

Organisatsioonikommunikatsiooni spetsiifika on seotud nii uue tegevuskeskkonna kui ka selles arenevate uute inimõtteviisidega, mis disainivad nii organisatsiooni sisekommunikatsiooni kui infovahetust väliskeskkonnaga – partnerorganisatsioonide, erinevate auditooriumide ning avalikkusega laiemalt. Kaasaegsed organisatsioonid asuvad infovoogude keeristes, millest on oluline üles leida ning kasutusele võtta uusi teadmisi uue tegevuskeskkonna ning selles toimuva kohta. Veebipõhine kommunikatsioon on aga osa tänapäeva organisatsiooni kommunikatsioonitegevusest kui tervikust. Hästi esitatud informatsioon veebis tagab organisatsiooni pideva ning aktiivse osaluse võrguühiskonna



tegevuses. Ajapuuduse ning infouputuse tingimuses on oluline, et organisatsiooni veebisait oleks oma potentsiaalsete kasutajate infovajadustega arvestav, kuid samas nende aega kokkuhoidev. Infoliiased veebisaidid ei ole seetõttu funktsionaalsed ega ka informatiivsed.

Akadeemia uue veebisaidi loomiseks vaadeldi organisatsiooni tegevust ja struktuuri ning arvestati kaasaegset kultuuriruumi, milles organisatsiooni tegevus toimub. Sellised vaatlused aitasid otsustada, millist infot uus veebisait peaks sisaldama ning kuidas see tuleks veebisaidil organiseerida, nii et tulemuseks oleks kasutajasõbralik ja hästi infot edastav veebikeskkond. Sihtgruppide kirjeldamise ning akadeemia tegevuse ja tema koostööpartnerite analüüsimise tulemusel arenes välja vajaliku ning huvipakkuva informatsiooni nimekiri, millest omakorda moodustati viieosaline hierarhiamudel. Mudeli loomisel jälgiti, et informatsioon oleks loogiliselt liigendatud, nii et veebisaidi struktuur oleks hästi tajutav ning selles leiduva teabeni oleks lihtne jõuda. Veebisaidi funktsionaalsus on otseselt seotud organisatsiooni eesmärkide, missiooni, tegevuspoliitika ja kultuuriga ning saidi kasutajate ootuste ja infovajadustega.

Magistritöö käigus läbiti infoarhitektuuri teostusprotsessist taustauuringute, veebisaidi strateegia ning sisulise ülesehituse mudeli loomise etapid. Veebisaidi sisulise ülesehituse ning navigatsioonisüsteemide loomisel on jälgitud teoreetiliste kirjelduste abil tundma õpitud kaasaegseid veebisaitide ülesehitust puudutavaid reegleid. Arvestatud on ka seaduses määratletud teabe avalikustamise nõuetega. Lisaks on teostusprojektis lähtutud küberõiguse ja kaasaegsete auditoriumide spetsiifikast.

Töö teoreetilist ja praktilist osa siduvaks tulemiks on lisadena esitatud infoarhitektuurist, veebimoodulite mallidest ning navigatsioonisüsteemidest koosnev veebisaidi teoreetiline mudel, mille alusel luuakse professionaalsete veebimeistrite ja –disainerite poolt veebisaidi terviklik vormingumudel. Paralleelselt disainimudeli loomisega korrastatakse olemasolevad või vajadusel luuakse uued veebidokumendid, mis koos infoarhitektuuri- ja disainimudeliga 2005. aasta sügisel Eesti Teaduste Akadeemia uue veebisaidina rakendatakse.

## KASUTATUD KIRJANDUS

**AAVA, Katrin** 2003. *Veenmiskunst*. Tallinn: Kirjastus Avita.

**CASTELLS, Manuel** 2003. Informatsioonism ja võrguühiskond. – *Häkkerieetika ja informatsiooniajastu vaim*. Koost Pekka Himanen. Tallinn: Kirjastus Kunst, lk 147-168.

**ENGELBRECHT, Jüri** 1998. Akadeemiatest ja akadeemikutest. – *Eesti Teaduste Akadeemia. Ülevaateid ja meenutusi. 1938–1998*. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia, lk 5–13.

**HAUD, Tarmo** 2001. Ühe kodulehe loomise lugu. – Forseliuse sõnumid, 2001 nr 8, lk 37–41.

**KAPLINSKI, Lemmit** 2003. Veebidisain ja standardid: uue põlvkonna vana mure. – *Arvutimaailm*, 2003 nr 1, lk 24–25.

**KIKKAS, Kaido** 2005. *Veebi ABC*. <http://www.kakupesa.net/kakk/veebiABC/>, 04.04.05

**McQUAIL, Denis** 2000. *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

**NYIRI, Kristof** 2003. Towards a Knowledge Society. – *World Science Forum*. [http://www.digicult.info/downloads/dc\\_info\\_issue6\\_december\\_20031.pdf](http://www.digicult.info/downloads/dc_info_issue6_december_20031.pdf) (10.12.2004)

**PALMARU, Raivo** 2003. *Juhatus kommunikatsiooniteooriasse*. Tallinn: Akadeemia Nord.

**PAPPEL, Ingmar** 2001. Kodulehekülje hooldamisega saab igäüks hakkama. – *Ärielu*, 2001 nr 1, lk 45.

**PARVET, Villu** 2003. Kodulehe ehitamine meenutab organiseeritud kompotti. – *Arvutimaailm*, 2003 nr 7, lk 14–15.

**PAUL, Toomas** 2002a. Mõtestatuse majakad. – *Põuapäikese paistel. Etüüde*. Tallinn: Kirjastus Kunst, lk 49-54.

**PAUL, Toomas** 2002b. Ühiskond ja üksikisik. – *Põuapäikese paistel. Etüüde*. Tallinn: Kirjastus Kunst, lk 63–67.

**PRAUST, Valdo** 2003. Eesti riigiasutuste veebilehed. – *Arvutimaailm*, 2003 nr 2, lk 38–41.

**ROSENFELD, Louis; MORVILLE, Peter** 2002. *Information Architecture for the World Wide Web*. Sebastopol: O'Reilly & Associates, Inc.

**TALTS, Toomas** 2000. Algtõde kodulehe loojale. – *Raamatupidamisuudised*, 2000 nr 8, lk 43–46.

**TIKK, Eneken** 2000a. Linkimine vastutuse alusena. – *Arvutimaailm*, 2000 nr 9, lk 34–36.

**TIKK, Eneken** 2000b. Veebilehekülg juristi abiga. – Arvutimaailm 2000 nr 7, lk 22–23.

**TOOMSOO, Mari** 2000. Veebileheküljel linkide kasutamise õiguslikud aspektid. – Juridica, 2000 nr 10, lk 678–685.

**TUIISK, Jarmo** 2001. Aeg analüüsiks. – Ärielu, 2001 nr 3, lk 76–77.

**AVALIKU TEABE SEADUS.** – Riigi Teataja I 2000, 92, 597. Tallinn: Riigi Teataja Kirjastus (e-RT: <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=822692>), 15.04.05.

**EESTI TEADUSTE AKADEEMIA SEADUS.** – Riigi Teataja I 1997, 35, 539. Tallinn: Riigi Teataja Kirjastus (e-RT: <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=215184>), 15.04.05.

**TEADMISTEPÕHINE EESTI. EESTI TEADUS- JA ARENDUSTE GEVUSE STRATEEGIA 2002–2006.** – Riigi Teataja I, 18.12.2001, 97, 606. Tallinn: Riigi Teataja Kirjastus (e-RT: <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=73322>), 15.04.05.

**Rebuilding the Estonian Academy of Sciences Web Site,  
Background and Target Group Study**  
Practical project

**SUMMARY**

Web sites today are large, rapidly growing in size and complexity, more valuable for user and creator than ever before. Web-based communication has been expanding fast. During the last ten years huge developments have taken place in technical facilities for using and creating web-based communication environment and in the process so called common rules for building and organising web sites have surfaced. At the same time professional competence of web masters has been growing. They practise the web-based communication rules in their day-to-day work, drawing from their experience to develop the rules.

The modern world is much overloaded by huge amounts of information. People have to read, collect or search for far more information every day than they have time for. In this kind of situation well-planned information architecture is most essential for creating characteristic, cohesive web sites which work well and meet easily the needs of web users while helping organisations to achieve their goals. Since the users obviously would not spend their time learning information architecture of an organisation web site, the organisation has to spend resources to design the best information architecture possible. Web sites should provide logical structures that help their users find answers and complete their tasks without any problems. On the web, majority of people will leave a site that is difficult to use, and try to find the needed information elsewhere.

Web site of an organisation acts as a web-based visiting-card. In the mentally compressed time-space atmosphere of modern network society it is vital for an organisation to present itself clearly and briefly on the web. It is essential how the web site is organised, which kind of information hierarchy and architecture is used and whether the site as a whole is logically developed. The web site content and design should be built in accordance with the organisation context, cultural situation and user needs.

The existent web site of the Estonian Academy of Sciences was created in 1997, and originally fulfilled its functions very well. The Academy was presented on the Web, the information about the organisation was adequate and properly usable. The world has changed quite a lot since and the web site is mostly out of date – content as well as design – by the present time. The goal of the new web site is to create up-to-date complex web environment according to modern rules for web architecture, navigation systems and user-based graphical design. The new web environment should also take into account organisation culture and structure, members and their goals as well as potential audience, its tasks, needs, information seeking behaviour, experience, and etc.

The paper is divided into five parts. The construction of the first part is determined by the knowledge that communication systems and organisations do not exist in isolation or apart from the culture of the society. The part handles the question of the extent to which the network society and modern ways of thinking determine the nature of organisation communication nowadays. The summarized theoretical analysis is mostly based on Professor Manuel Castell's theory about network societies and communication peculiarity in the new environment. The aim of the overview is to present modern trends in organisation web-based communication as well as in communication generally.

The sources of the other theoretical parts are a major book "Information Architecture for the World Wide Web" by Louis Rosenfeld and Peter Morville, a web-based text-book "*Veebi ABC*" by Kaido Kikkas and various articles written by Estonian professional web masters and theorists. The parts present a review of the rules for information architecture, web sites structure and navigation systems as well as a short theoretical overview about user-based graphical design standards on the Web nowadays. The theoretical rules are, in effect, used in the working project.

The last part consists of the project report and appendices, displaying the information architecture and basis for the graphical design of the new web site, that shall be implemented as a new and complex web site of the Estonian Academy of Sciences in autumn 2005.

## **LISAD**

**Lisa 1** Akadeemia eestikeelse veebisaidi sisuarhitektuur

**Lisa 2** Veebimoodul AKADEEMIA

**Lisa 3** Veebimoodul LIIKMESKOND

**Lisa 4** Veebimoodul ALUSDOKUMENDID

**Lisa 5** Veebimoodul TEGEVUS

**Lisa 6** Veebimoodul VÄLISSUHTED